

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
& ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΔΗΜΟΥ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ
Κ.Α.Π.Η. ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ**

**ΤΕΥΧΟΣ 4
ΜΑΡΤΙΟΣ 2018**

Ο θησαυρός της δικής μας καρδιάς

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ της δικής μας καρδιάς

Κρατάμε στα χέρια μας το 4ο τεύχος του **ΘΗΣΑΥΡΟΥ**. Διαβάζοντάς το ελπίζουμε να συμφωνήσετε πως είναι ξεχωριστό και αξιέπαινο, μιας και είναι αφιερωμένο στα πλούσια και πανέμορφα ελληνικά ήθη και έθιμα της γέννησης, της βάπτισης, του προξενιού, του αρραβώνα και του γάμου τα περασμένα χρόνια. Ήθη και έθιμα που κάποια απο αυτά, θα ήταν ευχάριστο να μην είχαν χαρακτηριστεί ποτέ ξεπερασμένα.

Με το τεύχος αυτό θα ζωντανέψουν στην μνήμη μας γλυκιές και μοναδικές στιγμές, που σχετίζονται με τα πιο χαρούμενα γεγονότα της δικής μας ζωής και της ζωής των αγαπημένων συγγενικών και φιλικών μας προσώπων.

Ευχαριστούμε όσους και όσες συνέβαλλαν σε αυτό.

Καλή ανάγνωση

Με το αστείρευτο ενδιαφέρον και ταλέντο σας, για μια ακόμα φορά
μας προσφέρετε μια αναμφισβήτητα μεγάλη
πολιτισμική παρακαταθήκη
για κάθε γενιά.
Σας ευχαριστούμε θερμά και σας ευχόμαστε καλή συνέχεια.

Επίσης Ευχόμαστε σε όλα τα μέλη των Κ.Α.Π.Η. μας
και στις οικογένειές τους
Καλό Πάσχα και Καλή Ανάσταση.

Ο Δήμαρχος
Ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος
και τα μέλη του Δ.Σ του Ο.Κ.Π.Α

Γαλάτσι, Μάρτιος 2018

Οι Ηπειρώτικες χαρές και τα έθιμά τους

Στο χωριό μου στα Μάρμαρα Ιωαννίνων αλλά και στα Γιάννενα γενικά οι γάμοι γίνονταν τις Κυριακές. Ξεκινούσαν όμως από την Τετάρτη και τελείωναν την Τρίτη.

Το έναυσμα του γάμου το έδινε την Τετάρτη ο σκαριάρης, ένας άντρας από το σόι του γαμπρού που πήγαινε στο σπίτι της νύφης και έριχνε μια τουφεκιά για να ειδοποιήσει το χωριό ότι γάμος θα γίνει.

Εκείνη την μέρα τα κορίτσια και από την μεριά της νύφης και από την μεριά του γαμπρού, ζύμωναν ψωμιά που τα λέγαμε κουλούρες και τα αντάλλαζαν, δηλαδή οι κουλούρες που είχαν ζυμωθεί από την μεριά της νύφης τις έδιναν στις κοπέλες από το σόι του γαμπρού και το αντίθετο.

Τα έκοβαν σε κομμάτια και την Πέμπτη το πρωί τα μοίραζαν στους καλεσμένους, ήταν δηλαδή τα προσκλητήρια. Για προσκλητήριο είχαμε και την λεγόμενη μπουγάτσα, ένα μεγάλο ψωμί κεντητό που κομμάτι – κομμάτι το μοιράζαμε από σπίτι σε σπίτι. Τους καλεσμένους τους έλεγαν ψίκι.

Αν οι καλεσμένοι ήταν από άλλο χωριό για κάλεσμα έστελναν μήλα ή πορτοκάλια. Την Πέμπτη το βράδυ μαζεύονταν τα κορίτσια, γλεντούσαν και έβαφαν τα μαλλιά τους, την κοτσίδα τους.

Με βαφή που την έλεγαν ουκνά και ήταν σε κόκκινο ή κίτρινο χρώμα. Την Παρασκευή το πρωί τα κορίτσια πήγαιναν μάζευαν ξύλα και τα πρόσφεραν στο σπίτι του γαμπρού για να στηθεί το μπαράκι - ειδική σημαία για τον γάμο που την έπαιρναν από την Εκκλησία.

Το Σάββατο το μεσημέρι άρχιζαν τα όργανα και στα δύο σπίτια.

Την Κυριακή το μεσημέρι τα όργανα πήγαιναν να πάρουν τον κουμπάρο, έτρωγαν, έπιναν και όταν τελείωνε το φαγοπότι πήγαιναν για την νύφη μαζί με τον γαμπρό, τραγουδώντας το τραγούδι έλα περδικομάτα μου.

Όταν έφθαναν στην αυλόπορτα της νύφης, ένας άντρας καθόταν ψηλά και τους έριχνε σιτάρι για να στεριώσει το ζευγάρι, αντί για ρύζι που τότε ήταν δυσεύρετο.

Πίσω από την πόρτα καθόταν μια κοπέλα και μόλις έμπαινε μέσα ο γα-

μπρός τον άρπαζε από την μέση για να είναι η επόμενη που θα παντρευτεί.

Όταν έφθανε στην πόρτα τον υποδεχόταν η πεθερά για να τον συγχαρεί και του έριχνε μια πετσέτα στον ώμο. Κερνούσαν λουκούμια, τσίπουρα τον κόσμο και έπειτα στηνόταν τραπέζι.

Το πρώτο φαγητό που θα έτρωγε ο γαμπρός ήταν αυγά με ζάχαρη. Ο κουνιάδος γέμιζε με λεφτά το παπούτσι της νύφης, ενώ εκείνη έλεγε πως τα παπούτσια είναι μεγάλα, για να της βάζει και άλλα λεφτά.

Το έθιμο αυτό έχει διατηρηθεί μέ-

φες το έπαιρναν από τον παπά.

Πριν από τον γάμο γινόταν και το προικοσύμφωνο εν απουσία του ζευγαριού, από τους γονείς του ζευγαριού, τον παπά και τον πρόεδρο του χωριού.

Το δικό μου προικο-

σύμφωνο ανέφερε 30 λίρες, 10 στρέμματα χωράφι, φλοκάτες, κουβέρτες στον αργαλειό, βελόντζες, αραδωτές, χειράμια, καραμελωτές, μαλλινοσέντονα, μάλλινα μαξιλάρια του αργαλειού, μαξιλάρια ύπνου, 4 καλά φορέματα και 2 καθημερινά, 2 νυχτικά, εσώρουχα, 12 ζευγάρια κάλτσες, κ.α.

Προίκα έδινε μόνο η νύφη. Ο γαμπρός δεν έδινε. Η νύφη μετά τον γάμο δεν είχε λόγο στο πως θα διαχειριζόταν ο γαμπρός την προίκα της και κυρίως τα χρήματα που της έδιναν.

Όταν γεννιόταν το πρώτο παιδί μέχρι ο νόμος να το βαφτίσει και να του δώσει το όνομα του, το λέγαμε Γιάννη αν ήταν αγόρι και Μαρία αν ήταν κορίτσι.

Η βάπτισμα γινόταν στο σπίτι και το όνομα το αποφάσιζε ο νονός. Στο τέλος της βάπτισμας έριχνε κέρματα στα παιδιά και κουφέτα ή μπιρμέλια (στραγάλια με ζάχαρη, σαν τα κουφέτα) σε όλους τους καλεσμένους.

Μάνου Κλεονίκη, Α' Κ.Α.Π.Η.

Σήμερα Γάμος γίνεται

Τα έθιμα του γάμου που θα μας θυμίσω γίνονταν την δεκαετία του '50 στην Μακρυράχη Δομοκού.

Η ημέρα του γάμου τότε ήταν πάντα Κυριακή. Την Κυριακή το μεσημέρι στο σπίτι της νύφης γινόταν φαγοπότη και μετά άρχιζαν οι ετοιμασίες για την τέλεση του μυστηρίου.

Ένας αδελφός ή άλλος συγγενής του γαμπρού με λίγους φίλους (τους βλάμηδες ή τα μπρατίμια) έφερναν τα γαμήλια δώρα της νύφης.

Μέσα στα δώρα ήταν και τα νυφιάτικα παπούτσια της, τα οποία ένας από αυτούς έπρεπε να της τα φορέσει. Μετά άρχιζε η ιεροτελεστία του στολισματος της νύφης.

Την στόλιζαν κοπέλες- φίλες και οι συγγενείς την ώρα εκείνη τραγουδούσαν. Μετά της φορούσαν το νυφικό φουστάνι και άρχιζαν να την χτενίζουν και πάλι τραγουδώντας.

Στο σπίτι του γαμπρού γινόταν κι εκεί φαγοπότη. Λίγο πριν το φαγοπότη ο γαμπρός, με πέντε ή επτά φίλους του (ο αριθμός έπρεπε να είναι πάντα μονός), πήγαιναν να πάρουν τον κουμπάρο από το σπίτι του και να τον φέρουν στο σπίτι του γαμπρού.

Ταυτόχρονα στο σπίτι του γαμπρού έφτανε ο κουρέας του χωριού αφού τον είχαν προσκαλέσει. Για την πληρωμή του κουρέα που θα ξύριζε τον γαμπρό, οι καλεσμένοι έριχναν νομίσματα σ'ένα πιάτο.

Αν το πιάτο δεν είχε νομίσματα, ο κουρέας σταματούσε, "έτσι ξύριζαν τον γαμπρό". Όταν ο γαμπρός ήταν έτοιμος, εκείνος ξεκινούσε για την εκκλησία με τους καλεσμένους και οι βλάμηδες ή μπρατίμια πήγαιναν στο σπίτι της νύφης να της φορέσουν τα παπούτσια.

Πριν όμως τα φορέσει έπρεπε στο δεξί πα-

πούτσι της, ένας βλάμης να ρίξει λίγο κρασί και να ποτίσουν την νύφη τρεις φορές. Εκείνη το έπινε και ύστερα τον "μαντάλωνε" με κάλτσες και παπούτσια.

Με το ξεκίνημα του γαμπρού οι βλάμηδες τραγουδούσαν. Μπροστά από την πομπή του γαμπρού προς την εκκλησία, πήγαιναν τρεις "σχαριάτες" καβάλα στ'άλογα τους, στα οποία είχαν δέσει άσπρα μαντήλια.

Ένας από τους καβαλάρηδες κρατούσε κιούπι με κρασί και το έδινε στον πατέρα ή στον αδελφό της νύφης για να πει. Εκείνος έπινε μια γουλιά, δείγμα καλής θέλησης, πως όλα είναι έτοιμα να ξεκινήσει η τελετή του γάμου.

Έπειτα οι σχαριάτες γύριζαν στην ερχόμενη πομπή και τους έλεγαν ότι όλα πάνε καλά.

Πριν ξεκινήσει και η νύφη για την εκκλησία έβγαιναν όλοι στην αυλή του πατρικού της και χόρευαν.

Πρώτη έσερνε το τελευταίο χορό σαν ελεύθερη στο σπίτι της η νύφη, κρατώντας την ο πατέρας της ή ο αδελφός της, ενώ οι καλεσμένοι τραγουδούσαν συγκινημένοι.

Στην συνέχεια με συναισθήματα χαράς και λύπης και με συνοδεία κλαρίνου (αν υπήρχε) και τραγουδώντας πήγαιναν στην εκκλησία. Μετά το μυστήριο δίνονταν οι καθιερωμένες ευχές και χειραψίες: Να ζήσετε,

Ν' ασπρίσετε, Να γεράσετε. Έτσι τελείωνε επίσημα η συνένωση του ζευγαριού.

Μετά ο γαμπρός έπαιρνε τη νύφη στ'άλογο και όλοι μαζί ξεκινούσαν για το σπίτι του γαμπρού. Μόλις έφταναν έξω από το σπίτι τραγουδούσαν.

Πρώτος από το άλογο κατέβαινε ο γαμπρός, ενώ η νύφη πριν κατέβει έπαιρνε ένα αγόρι αγκαλιά της (από τους συγγενείς του γαμπρού) και το μαντάλωνε με καλούδια.

Από το άλογο τη νύφη την κατέβαζε ο πεθερός ή ο αδελφός του γαμπρού και την πήγαινε στην πόρτα του σπιτιού ενώ τραγουδούσαν.

Τότε έφερναν την προβέντα και την έσπαζε στο κεφάλι της. Το πρώτο κομμάτι το έριχνε στο γαμπρό, το δεύτερο στα κεραμύδια και τα υπόλοιπα στους καλεσμένους.

Πριν η νύφη μπει στο σπίτι, η πεθερά έβαζε μπροστά στην πόρτα ένα σίδερο για να πατή-σει, ένδειξη ατσάλειας δύναμης που πρέπει να έχει για να δημιουργήσει οικογένεια.

Στο τελευταίο γλέντι η νύφη έπρεπε να κρατήσει όλους τους συγγενείς του γαμπρού για να την χορέψουν και τραγουδούσαν. Έτσι άρχιζε η κοινή ζωή των νεονύμφων.

Η νύφη να θυμήσουμε ότι έπαιρνε το επώνυμο του γαμπρού.

Γιώτα Γεωργαλά - Δελλή, Α' Κ.Α.Π.Η.

Για την καλοτυχία του γάμου

Το έθιμο του Κλήδωνα

Μιας και το 4ο τεύχος του Θησαυρού είναι αφιερωμένο και στον γάμο, σκέφτηκα να γράψω για ένα έθιμό μας, με το οποίο οι νέοι επιδίωκαν να πετύχουν καλό ριζικό και καλό ταίρι για να προχωρήσουν μαζί του σε γάμο.

Στις 21 Ιουνίου είναι η ημέρα του Αη Γιαννιού του Κλήδωνα. Κλήδων σημαίνει ο οιωνός, το προμήνυμα, η φήμη, το μάντεμα.

Το απόγευμα της παραμονής του Αη Γιαννιού του Προδρόμου, ένα παιδί μεταφέρει από την βρύση ή το ποτάμι σε ένα μεταλλικό σκεύος, το αμίλητο νερό το οποίο ονομάζεται έτσι γιατί δεν έπρεπε να μιλάει κατά την μεταφορά του.

Μόλις αρχίσει να νυχτώνει οι κάτοικοι της γειτονιάς πηγαίνουν και ρίχνουν ένα ση-

μάδι ο καθένας, κοσμήματα, όχι όμως αξίας ή και δαχτυλίδες.

Το βράδυ περιτυλίζουν το δοχείο με ένα κόκκινο πανί και μια γυναίκα απαγγέλει τους εξής στίχους:

Σήμερα είναι του Αη Γιαννιού, πρώτη γιορτή του χρόνου που κάθονται οι κοπελιές και ρίχνουν τους κληδώνους. Κληδώνουμε τον κλήδωνα με του Αη Γιαννιού την χάρη και όποια έχει καλό ριζικό να δώσει να τα πάρει.

Το δοχείο το αφήνουν όλη την νύχτα σε έναν κήπο κάτω από ένα δέντρο για να αστρονομηθεί και η γυναίκα η ριζικάρισα απαγγέλει το εξής: Αστρίζουμε τον κλήδωνα με του Αη Γιαννιού την χάρη να φανερώσει αύριο τον καλοριζικάρη.

Την άλλη μέρα το μεσημέρι η ριζικάρισα αφαιρεί το κόκκινο ύφασμα λέγοντας τους στίχους: Ανοίγουμε τον κλήδωνα με του Αη Γιαννιού την χάρη και όποια είναι καλορίζικη όποιον αγαπά να πάρει.

Μετά το μικρό παιδί βάζει το κεφάλι του κάτω από το κόκκινο πανί και παίρνει με το χέρι του ένα οποιοδήποτε αντικείμενο και ένα από τα κορίτσια τραγουδάει:

"Της πρώτης της καλότυχης καλά θα πάνε όλα, γαμπρός πάει γυρεύοντας λεβέντης με σασκούλα."

Μετά τα κορίτσια πίνουν λίγο από το νερό και κρατάνε το στόμα τους κλειστό και δεν το καταπίνουν αν δεν δουν καποιον διαβάτη να περνά. Τότε καταπίνουν το νερό για να είναι αυτός ο γαμπρός.

Καρυδάκη Αγγελική, Α' Κ.Α.Π.Η.

Γάμος στα Χανιά της Κρήτης

Πρίν απο πολλά χρόνια στα Χανιά η ιστορία του γάμου ξεκινούσε με κρυφό έρωτα, με κλέψιμο ή με προξενιό.

Στην τρίτη περίπτωση η οικογένεια του αγοριού έστελνε προξενιτή στο σπίτι της κοπέλας και αν η οικογένεια της συμφωνούσε με το προξενιό και με αυτά που ζητούσε η οικογένεια του γαμπρού, τότε ολοκληρωνόταν η δουλειά.

Έτσι, λίγες μέρες μετά, ο γαμπρός με τον πατέρα του πήγαιναν στο σπίτι της νύφης για να δώσουν επίσημα λόγο και να ορίσουν τον γάμο.

Μαζί τους έφερναν λουλούδια, κουφέτα, γλυκά, λικέρ, τσικουδιά, ένα κρυστάλλινο σερβίτσιο, για να κερνάει η νύφη όσους αργότερα θα πήγαιναν να της ευχηθούν, και ένα ακριβό δακτυλίδι που θα της φορούσε στο χέρι ο πεθερός.

Φεύγοντας η νύφη κρεμούσε στον ώμο του γαμπρού της μια κεντητή πετσέτα.

Μετά ακολουθούσαν οι αρραβώνες με πολλούς καλεσμένους και απο τις δυο πλευρές και μεγάλο φαγοπότι.

Εκεί ο πατέρας του γαμπρού τους περνούσε τις βέρες, αφού πρώτα τις σταύρωνε πάνω σε μια εικόνα για ευλογία. Αντάλλασαν χρυσafικά και λάμβαναν δώρα απο τους καλεσμένους.

Ένα μήνα πριν τον γάμο, ένας καλεστής καλούσε όλους τος συγχωριανούς και τους συγγενείς των οικογενειών στον γάμο.

Οι πρώτες ετοιμασίες αφορούσαν το πλύσιμο, σιδέρωμα και κολάρισμα της προίκας της νύφης. Όλα ήταν κεντημένα απο τα χεράκια της γιαγιάς της, της μαμάς της και τα δικά της. Τα υφαντά του αργαλειού και τα πλεκτά.

Ένα νέφελο περνά και έχει νερό και στούπα, κι ας είναι καλορίζικη της νύφης μας η προύκα, τραγουδούσαν οι γυναίκες, ενώ ετοιμάζαν τα προικιά και έβαζαν σε κασέλα ή μπαούλο τα ασπρόρουχα και πάνω τους μια εικόνα για ευλογία και μια σιδερόπετρα για να στεριώσει ο γάμος.

Δευτέρα και Τρίτη πριν τον γάμο, μαζεύονταν γυναίκες στο σπίτι του γαμπρού και έφτιαχναν τα περίφημα ξεροτήγανα (περίπου 1.000 έως 2.000 κομάτια).

Την Πέμπτη ο γαμπρός έστελνε φίλους με άλογα και γαιδουράκια (στολισμένα με λουλούδια) να πάρουν τα προικιά και να τα μεταφέρουν στο σπίτι που θα ζούσε το ζευγάρι.

Την ίδια μέρα, ελεύθερες κοπέλες, στόλιζαν το νυφικό κρεβάτι. Στην μια πλευρά του έβαζαν τις πυζάμες του γαμπρού και στην άλλη το νυφικό της νύφης.

Δίπλα σε αυτά σχημάτιζαν με κουφέτα τα αρχικά γράμματα των ονομάτων τους.

Έρχιναν πάνω ρύζι, κουφέτα, χρυσές λίρες οι γονείς, χρήματα οι παρευρισκόμενοι και ένα αγόρι, για να είναι αγόρι το πρώτο τους παιδί.

Το βράδυ της Πέμπτης στηνόταν γλέντι στο σπίτι της νύφης για να δοθεί η ευκαιρία στους συγγενείς της να την αποχαιρετήσουν, τραγουδώντας μαντινάδες όπως: Σήκω και αποχαιρέτησε την εδικο-λογιά σου, δώσε τα κλειδιά τηs μάνα σου, κι αμέ να βρείς δικά σου.

Ακολουθούσε ο πρόγαμος, δηλαδή στο σπίτι του γαμπρού, συγγενείς και φίλοι (συνήθως μόνο άντρες) πήγαιναν και του κρατούσαν το κανίσκι για το γάμο, που ήταν ένα κατσίκι ελευθέρας βοσκής, το λεγόμενο φουριάτικο.

Την ημέρα του γάμου, πριν στολίσουν τον γαμπρό, οι φίλοι του, του έκαναν διάφορα πειράγματα και αστεία.

Του έσκιζαν το πουκάμισο και την φανέλα, τον κοσκίνιζαν και στο τέλος τον ξύριζαν, τον κτένιζαν και του έβαζαν το γαμπριάτικο κουστούμι, που την εποχή εκείνη ήταν η παραδοσιακή φορεσιά της Κρήτης.

Τα παπούτσια του τα έβαζε ο πατεράς του, δίνοντας του την ευχή του και ο γαμπρός του φιλούσε το χέρι.

Ευχή έπαιρνε και από την μάνα του και μετά κινούσαν για το σπίτι της νύφης, που την ώρα εκείνη την στόλιζαν οι φίλες της.

Σταματούσαν απ' έξω και της τραγουδούσαν: Ανοίξετε την πόρτα σας να δείτε τον γαμπρό μας, τέτοιο σγουρό βασιλικό δεν έχει το χωριό μας.

Από μέσα οι συγγενείς της νύφης απαντούσαν: Σιγά - σιγά μην βιάζεστε και η πόρτα μας θα ανοίξει, γιατί έχει αδέλφια και δικούς για να αποχαιρετήσει. Η πόρτα άνοιξε, έμπαινε ο γαμπρός, φιλούσε την νύφη, της έδινε λουλούδια, έπαιρνε την ευχή των γονιών της και όλοι μαζί ξεκινούσαν για την εκκλησία, τραγουδώντας τραγούδια του γάμου.

Η στεφάνωση γινόταν όπως και σήμερα με την μόνη διαφορά πως το ποτήρι με το κρασί του μυστηρίου, αφού έπινε το ζευγάρι μετά το άδειαζε ο κουμπάρος. Όταν οι καλεσμένοι στο τέλος εύχονταν

στους νεόνυμφους, τον κουμπάρο και τους γονείς, έρχιναν λεφτά δίπλα σε έναν δίσκο που τον κρατούσε πάντα ένα έμπιστο πρόσωπο του γαμπρού.

Ελεύθερες κοπέλες έδιναν μπομπονιέρες απλές με κουφέτα και γαμοκούλουρα. Το μεγαλύτερο γαμοκούλουρο, κεντημένο με παραστάσεις του γάμου ήταν για τον κουμπάρο.

Ακολουθούσε το τραπέζι του γάμου. Τα τραπέζια ήταν στολισμένα με τα λεγόμενα καλορίζικα, δηλαδή κουφέτα, ξεροτήγανα, αλμυρά φυστίκια, τσικουδιά, τραγανά και μαλάκα παξιμάδια του γάμου, τα λεγόμενα χαλάκια, κ.α.

Οι νιόπαντροι πριν πάνε στο τραπέζι περνούσαν από το σπίτι που θα ζούσαν. Με την μαντινάδα πρόβαλε μάνα του γαμπρού και πεθερά της νύφης, να δεις τον όμορφο σου γιο μια κόρη που σου φέρνει, ερχόταν η μάνα του με ένα πιάτο καρύδια με μέλι.

Τους έδινε απο μια κουταλιά για να είναι γλυκιά η ζωή τους και μετά η νύφη έβαζε μέλι στο δάκτυλο της και σχημάτιζε ένα σταυρό στην πόρτα του νέου της σπιτικού. Άνοιγε την πόρτα, έσπαγε ένα ρόδι και μετά ο γαμπρός την σήκωνε αγκαλιά και έμπαιναν στο σπίτι τους.

Μετά απο λίγο πήγαιναν στο τραπέζι του γάμου όπου τους υποδέχονταν με τραγούδια και όργανα.

Έσερναν πρώτοι το χορό. Την νύφη την χόρευαν όλοι οι στενοί συγγενείς και ο τελευταίος έπαιρνε το ωραιότατο ασπροκέντητο μαντήλι της και της έδινε ένα απλό δικό του για να συνεχίσει το χορό μέχρι το πρωί.

Σταματούσαν τον χορό και τότε σερβιριζόταν το περίφημο γαμοπίλαφο που ήταν πολύ νόστιμο λόγω της ποιότητας του κρέατος, γιατί το καίγανε με το στακοβούτυρο.

Έτρωγαν ζεστό το γαμοπίλαφο, έπιναν μπρούσκο, άφθονο βραστό κρέας και όλα τα υπόλοιπα φαγητά που ακολουθούσαν όπως σαλάτες, φαγητά φούρνου, ορεκτικά, καλιτσουνάκια με μυζήθρα και τέλος γραβιέρα με μέλι για να μην τους πειράξει το κρασί.

Άφθονα ήταν και τα γλυκά της εποχής εκείνης. Χόρευαν πάλι μέχρι το πρωί.

Μακάρι και σήμερα με τα όμορφα μας έθιμα να γίνονται οι γάμοι, ώστε αυτά να διατηρηθούν και να μην χαθούν.

Περράκη Αναστασία,
Γ' Κ.Α.Π.Η.

Ο έρωτας και ο γάμος της εποχής μας

*Πού είναι κείνοι οι καιροί, τα χρόνια τα δικά μας
που η άρνηση του θηλυκού τρυγά τα σωθικά μας,
κι ο πόθος μας γινότανε ωσάν τον Ψηλορείτη
και του μηνούσαμε καημούς με τον αποσπερίτη.*

*Την αντάμωνες στον ύπνο σου και της γλυκομιλούσες
κι όλο δειλά σου έδινε αυτό που της ζητούσες.
Μα τί ζητούσες άραγε; ένα φιλί αρκούσε,
με αυτό σε αποχαιρέταγε και σε παρηγορούσε.*

*Και διψασμένος πάντοτε στον ύπνο καρτερούσες
να ξαναρθρεί αόρατη να την ξαναφιλούσες.
Το δρόμο που δεν χόρταινες να τον συχνοδιαβαίνεις,
ανήφορο κατήφορο ν' ανεβοκατεβαίνεις,
και σου αρκούσαν οι ματιές απο το παραθύρι
να την ζητήσεις μια βραδιά απ' το δικό της κύρη.*

*Κι εγίνονταν ο γάμος σας ξεφάντωση μεγάλη
που συμμετείχαν στο χωριό όλοι, μικροί μεγάλοι.
Μερώνυχτα χορεύανε κι ευχόντουσαν σ' εσένα,
χρόνια πολλά να ζήσετε μαζί και ευτυχισμένα.
Το πως ένωθες δίπλα της μετά το τόσο πόθο,
αδυναμία να το πω και να το γράψω νιώθω.
Ο γάμος σαν μυστήριο είναι το πιο μεγάλο
γιατί ενώνει ψυχικά τον έναν με τον άλλον.*

*Αρσενικό με θηλυκό να γίνουνε ζευγάρι,
ισόβιο και αγαπητό με του Θεού την χάρη.*

Και λίγες μαντινάδες του γάμου

*Αρχίζω και παρακαλώ με όλη την ψυχή μου,
η ώρα η καλή να 'ρθει, στην στέψη σου παιδί μου.*

*Πήγαινε παιδί μου στο καλό και στην καλή την ώρα
στρωμένους να 'ναι ο δρόμο σου με τριαντάφυλλα και ρόδα.*

*Γαμπρέ μου πλούσιος να γενείς και πλούσιος να γεράσεις
και στο νοικοκυράτο σου, δούλους και δούλες να 'χεις.*

Γκιώνη Χρυσούλα, Γ' Κ.Α.Π.Η.

Ο γάμος των προγόνων μου

Η γιαγιά μου ήταν απο την Νάξο και παντρεύτηκε σε ηλικία 14 ετών τον παππού μου, που ήταν 20 χρονών και αυτός απο την Νάξο.

Ήταν μικρή και κάπως κοντή, γι αυτό για να φτάνει τον παππού μου στον γάμο τους, την ανέβασαν επάνω σε ένα σκαμνάκι.

Αν και μικρή κατάφερε να δημιουργήσει και να κρατήσει οικογένεια, γιατί είχε σωστές αρχές απο την οικογένεια της.

Η μητέρα μου παντρεύτηκε την δεκαετία του 1920 και όπως μας έλεγε τότε υπήρχε μεγάλη φτώχεια. Τόσο μεγάλη που οι βέρες και τα γαμπριάτικα κοστούμια ήταν δανεικά.

Τα ζευγάρια τα μοιράζονταν και όταν τελείωνε το μυστήριο τα επέστρεφαν στους αρχικούς κατόχους.

Τα νυφικά όμως μάλλον δεν ήταν δανεικά. Θυμάμαι μέσα στο μπαούλο του σπιτιού μας, το δεύτερο νυφικό της μητέρας μου και τα νυφικά της

μποτάκια. Το νυφικό της είχε χρώμα κεραμμουδί και είχε κεντήματα ολόμαλλα και χειροποίητα.

Και εκείνη κατάφερε σε δύσκολες εποχές να δημιουργήσει και να κρατήσει οικογένεια.

Γι' αυτό λυπάμαι σήμερα που οι άνθρωποι ζουν σε καλύτερες εποχές, παντρεύονται σε ώριμη ηλικία κι όμως λυγίζουν εύκολα στην πρώτη δυσκολία και χαλάνε τον γάμο τους.

Ο σεβασμός και η πραγματική αγάπη στο ζευγάρι θα βοηθήσει να δημιουργήσουν μια σταθερή και καλή οικογένεια, χρήσιμη για την κοινωνία.

Κασούρη Φλώρα, Δ' Κ.Α.Π.Η.

Γάμος στην Αττική και στην Τραγάννα Λοκρίδος

Φίλοι μου, ας γυρίσουμε νοερά κάπου εξήντα χρόνια πίσω για να γνωρίσουμε τα έθιμα του γραφικού γάμου, όπως δέσποζε τότε στην Αττική και κυρίως στα περίχωρα της.

Αυτά που θα σας περιγράψω, τα έζησα στα παιδικά μου χρόνια και είναι όμορφες εικόνες που μένουν για πάντα στο μυαλό

Δεν μπορώ να ξεχάσω τις ωραίες φορεσιές των Μεσογείων όπου η νύφη ήταν ντυμένη με αρμάθες από φλουριά σ' όλο το στήθος μέχρι και την μέση της, κάτω από το μεσόφορι, την φούστα που λέμε σήμερα. Είχαν χρυσοποίκιλο χρώμα, κάτι το φανταστικό.

Στα περισσότερα χωριά της Αττικής το χρώμα ήταν άφθονο και γι' αυτό οι γάμοι ήταν πανδαισία. Όπως, και τα προικιά. Ας αρχίσουμε από και. Τα προικιά είχαν δωθεί πριν από τα αρραβωνιάσματα και έτσι ο γάμος άρχιζε από πιο πριν.

Έβγαζαν τα προικιά να σιδερωθούν και να τα εκθέσουν. Να ταβάλουν με πολύ ωραία σειρά, στο λεγόμενο Γιούκο. Εκεί θα έστρωναν το κρεβάτι οι ελεύθερες φίλες της νύφης.

Οι καλεσμένοι θα έρχιναν νομίσματα αλλά θα έβγαζαν και στον γιούκο χρήματα. Την Παρασκευή πριν το γάμο, θα ζύμωναν την κουλούρα του γάμου (την ζύμη με μέλι).

Με πολλή δεξιότητα οι γειτόνισσες και οι φίλες του σπιτιού, θα έφτιαχναν κεντίδια με το ζυμάρι, την ωραία Ντάλια στη μέση του ψωμιού και γύρω τα υπόλοιπα άνθη.

Αυτό το ψωμί θα κοπεί μετά το μυστήριο του γάμου. Η νύφη ξέρετε δεν πρέπει να βρεθεί με τον γαμπρό για δύο ημέρες.

Το νυφικό της είναι πάντα βέβαια λευκό και ενώ την ντύνουν, τα τραγούδια αντηχούν σ' όλη την γειτονιά. Μετά γράφει στα παπού-

τσια της, τα ονόματα των ελεύθερων κοριτσιών και οποιανής το όνομα σβηστεί αυτή θα παντρευτεί γρήγορα.

Κατόπιν θα στολίσουν με πέπλο και άσπρα λουλουδία τα μαλλιά της. Ο γαμπρός κλασικά πάντα ντυμένος αλλά σεμνός. Σε αυτόν υπερίσχυε το μπλέ κουστούμι με την φανταχτερή γραβάτα.

Το ζευγάρι θα πάει στην Εκκλησία χωριστά. Πρώτος ο γαμπρός και μετά από δέκα λεπτά η νύφη, θα έρθει με άλλο αμάξι και ζυγώνοντας στην Εκκλησία δεν θα κατέβει αμέσως, αλλά θα κάνει τρεις στροφές, γύρω από της Εκκλησίας το προαύλιο.

Κατόπιν θα παραδοθεί στο γαμπρό από τον πατέρα της και τον αδερφό της αν έχει. Με πολύ σεβασμό και φίλημα στο χέρι του πατέρα, ο γαμπρός θα παραλάβει την κοπέλα, φιλώντας την στο μέτωπο.

Αρχίζοντας το μυστήριο, η κουμπάρα έχει φέρει όλα τα απαραίτητα για τον γάμο: κουφέτα, λαμπάδες, στέφανα, μαυροδάφνη.

Τα στέφανα είναι πάντα λευκά από καλό δέρμα σε σχήμα άνθη λεμονιάς.

Όταν τελειώσει το μυστήριο θα πάνε στο σπιτικό τους, που η μάνα του γαμπρού περιμένει στην πόρτα κρατώντας μέλι, ένα μαντήλι και βαμβάκι.

Θα τους τραβήξει και τους δύο από τον λαιμό μέσα στο σπίτι, αφού πατήσουν ένα κομμάτι σίδερο που είναι στα πόδια τους.

Το μέλι συμβολίζει να είναι πάντα γλυκιά η ζωή τους, το βαμβάκι να απρίσουν τα μαλλιά τους μεγαλώνοντας, το μαντήλι να είναι ενωμένοι για πάντα και το σίδερο για να είναι σιδερένιοι, υγιείς.

Μαζί προσφέρει και ένα ωραίο περιδέριο

που το φοράει στην νύφη της, που το λέμε Γύρα. Κατόπιν κόβουν την κουλούρα τραβώντας ο ένας από τον άλλον για να δούμε ποιος θα πάρει το περισσότερο και αυτός θα έχει το πάνω χέρι στο σπίτι.

Συνεχίζουν με πολλά φαγητά και ζωντανή μουσική και το γλέντι κρατάει δυο μέρες.

Επίσης έχω βρεθεί σε γάμο στην Τραγάννα Λοκρίδος και τα έθιμα που με εντυπωσίασαν και θεωρώ ξεχωριστά είναι τα εξής: Τα γλυκά του γάμου, δηλαδή τα κεράσματα είναι προσφορά του κουμπάρου.

Το βράδυ πριν τον γάμο στήνεται μεγάλο γλέντι και ο κουμπάρος επιβάλλεται να παρευρίσκεται και να πει με τους υπόλοιπους άφθονο κρασί.

Την ημέρα του γάμου ο βλάμης, που είναι ο επιστήθιος φίλος του γαμπρού, πηγαίνει να ετοιμάσει την νύφη.

Δηλαδή να της περάσει την καλτσοδέτα, να της φορέσει την γόβα και να την οδηγήσει στην εκκλησία.

Μετά την τελετή του γάμου ακολουθεί το γαμήλιο τραπέζι. Όταν έρχεται η ώρα του χορού, η νύφη θα κρεμάσει δώρα επάνω στους κουμπάρους και σε όλα τα μέλη της οικογένειάς του γαμπρού.

Τα δώρα αυτά είναι τα λεγόμενα μαντηλώματα και είναι συνήθως πουκάμισο για τους άντρες και φορέματα για τις γυναίκες. Μπορεί επίσης να είναι πετσέτες, κεντήματα, πλεκτές κουβέρτες κ.α.

Με τα δώρα αυτά επάνω τους, όλοι μαζί θα σύρουν τους πρώτους χορούς, ώστε να ευχαριστήσουν την νύφη και την οικογένειά της, και να ευχηθούν στους νεόνυμφους.

Ζαγάρη Ευαγγελία, Β' Κ.Α.Π.Η.

Τα προξενιά

Είναι καλό να ζεις κανείς καμιά φορά με αναμνήσεις, εφόσον οι αναμνήσεις αυτές αξίζουν τον κόπο να ανακινούνται μέσα από το κουρασμένο από το πέρασμα του χρόνου μυαλό μας.

Και αναμνήσεις ωραίες και αρκετά αξιόλογες, δόξα τω Θεώ, δεν στερείται το ρωμαίικο οπουδήποτε έτυχε να βρεθεί να υπάρχει.

Ένα από τα ήθη και έθιμα του νησιού μας της Αίγινας, είναι και τα συνοικέσια, τα προξενιά δηλαδή.

Τον σπουδαιότερο ρόλο τον παίζει εδώ ο προξενητής. Είναι αυτός που με την εξυπνάδα του και τη σοφία του θα πείσει τους γονείς του νέου και της νέας να γίνει ο γάμος.

Ο προξενητής εκτός από το προσόν του καταφερτζή, πρέπει να έχει και την

απαραίτητη διπλωματία και ρητορική ικανότητα, έτσι ώστε το ξωφύλλι, η προίκα δηλαδή που θα δοθεί από την νύφη, να ικανοποιεί τόσο τον γαμπρό όσο και τα πεθερικά.

Μετά από ένα έξυπνο και σοφό προξενικό από τον προξενητή και την συγκατάθεση και των δυο σπιτικών, απομένει το σημάδεμα της νύφης από τον γαμπρό, δηλαδή ένα μικρό δακτυλίδι που θα περάσει ο γαμπρός στο αριστερό χέρι της νύφης, σκουλαρίκια και μια χρυσή καρφίτσα.

Ο προξενητής έφτανε βράδυ στο σπίτι της νύφης για να μη γίνει αντιληπτή η επίσκεψη του από τους γείτονες,

και αν άρεσε η πρόταση του, τον καλοδέχονταν και τον κερνούσαν μπόλικη ρετσίνα και μεζέ, αν δεν άρεσε, τότε τον έδιωχναν χωρίς κέρασμα.

Τέλος με τον χορό του Ησαΐα κλείνει η αυλαία όλης της υπόθεσης. Ακολουθεί το τραγούδι των προξενητάδων.

Από την πόλη έρχομαι κι αμάν ... αμάν απ' την πόλη ερχόμουν κι απ' τα χωριά.

Κι απ' τη γειτονιά της πέρασα. Τα βασιλικά της πότιζε και τα δυοσμαρίνια της δρόσιζε.

Εκοψε κλωνάρι κι αμάν .... αμάν, έκοψε κλωνάρι και μου έδωσε.

Μου 'πε κι ένα λόγο που μου άρεσε. Βρε σταυραετάτσι αν μ' αγαπάς, τι περνο-διαβαίνεις και δε μιλάς.....

Θώδος Νεκτάριος, Β' Κ.Α.Π.Η.

Αναμνήσεις από την Κεφαλλονιά

Όταν έμαθα πως το 4ο τεύχος του ΘΗ-ΣΑΥΡΟΥ θα είναι αφιερωμένο στο γάμο και θα εκδοθεί περίπου μετά τις Αποκριές, στο μυαλό και στην καρδιά μου ξύπνησαν αναμνήσεις της παιδικής μου ηλικίας στο Ληξούρι Κεφαλλονιάς και αναπόλησα τις παλιές ρομαντικές καντάδες της εποχής εκείνης.

Τί όμορφα χρόνια και τί γλυκός που ήταν ο έρωτας τότε!! Οι παλιοί κανταδόροι τη νύχτα πολύ αργά περνούσαν 4-5 άτομα με μαντολίνα και κιθάρες στα καντούνια (σοκάκια) και τραγουδούσαν παλιά ερωτικά τραγούδια, καντάδες αλλά και αριέττες, τραγούδια πόνου και αγάπης ξεχασμένης.

Τέτοια τραγούδια ήταν: Λαλούν τ'αηδόνια του μεγάλου μουσουργού Λαυράγκα ή το Ας χαμηλώναν τα βουνά, Καλησπερίζω δυο αδελφές, Για μας κελαηδούν τα πουλιά, Έσβησε ένας μεγάλος έρωτας, Απόψε την κιθάρα μου και αμέτρητα άλλα.

Πολλές φορές οι κανταδόροι της νύχτας, είχαν πολλά απρόοπτα γιατί αν ο πατέρας

της κοπέλας μάθαινε πως κάποιος από τους κανταδόρους τα είχε με την κόρη του και τον έβλεπε από το μόντζο (μπαλκόνι) την ώρα που τραγουδούσαν, τους έριχνε νερό ή γλάστρες και έτσι είχαμε και μικροτραυματισμούς.

Μετά είχαμε τις γειτονιές που μαζεύομασταν βράδυ παρά βράδυ, αν δεν πηγαίναμε σινεμά και τραγουδούσαμε κορίτσια και αγόρια καντάδες και πολλά τραγούδια της τότε εποχής και έτσι βρίσκαμε την ευκαιρία και ερχόμασταν πιο κοντά με τα κορίτσια.

Ήτανε βλέπεις ο πρώτος έρωτας αλλά χωρίς να προχωρούμε περισσότερο.

Στα καρναβάλια αλλά και σε άλλες γιορτές χορεύαμε στο Μαρκάτο που θα πει αγορά. Εκεί είχε ένα τεράστιο μέγαρο.

Στο ισόγειο του ήταν ένα ζαχαροπλαστείο, επάνω ήταν το Δημαρχείο και δίπλα μια αίθουσα κινηματογράφου που την περφόδο του καρναβαλιού γινόταν αίθουσα χορού μεταμφιεσμένων.

Οι γυναίκες ντύνονταν μαρκησίες, κολομπίνες και άλλες. Οι άντρες απάχιδες. Η ενδυμασία τους ήταν ένα μαύρο παντελόνι, άσπρο υποκάμισο, ένα ζωνάρι κόκκινο στη μέση να κρέμεται στο πλάι, κόκκινο μαντήλι στο λαιμό και τραγιάσκα σκούρα στο κεφάλι.

Η αίθουσα έπαιρνε σε άτομα περίπου 300 ζευγάρια και μέχρι το πρωί στήναμε εκεί ξεφάντωμα μεγάλο, με τραγούδι και χορό, με μαντήλια και κιθάρες.

Τι να πρωτοθυμηθώ. Τα βράδια του καλοκαιριού τραγουδάγαμε στο Πόρτο Λη στον βραχίονα που ήταν τεχνητές νησίδες ένα χιλιόμετρο μέσα στη θάλασσα.

Με μικρές βάρκες πηγαίναμε το βράδυ όταν κουραζόμασταν στη γειτονιά έξω από το λιμάνι, αγόρια και κορίτσια, τραγουδώντας και είχαμε την λαοπλάνα θάλασσα να μας ανεβοκατεβάζει τότε με τα καλά και τότε με τα θυμωμένα κύματα της.

Τώρα που θυμήθηκα τις παλιές αναμνήσεις τις τόσο ωραίες θα ήθελα να ήμουν στην τότε εποχή την τόσο ανεπανάληπτη και αξέχαστη.

Ζακυνθινός Φανούρης, Α' Κ.Α.Π.Η.

Γάμος δια αλληλογραφίας

Γεννήθηκα και μεγάλωσα σ' ένα χωριό της Ηλείας. Όταν έφθασα 18 ετών και αφού με είχαν σταματήσει από το σχολείο για να μάθω να ράβω και να γίνω μοδίστρα, αποφάσισαν οι γονείς μου πως ήρθε η ώρα να με παντρέψουν.

Τότε στην αναζήτηση του γαμπρού ένας θείος πρότεινε να με στείλουν να παντρευτώ στην Αυστραλία που γνώριζαν ένα καλό παλικάρι που είχε φύγει και αυτός μετανάστης λίγα χρόνια νωρίτερα και είχε ορθοποδήσει οικονομικά.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του θείου λοιπόν ήταν μια καλή περίπτωση. Όλα αυτά βέβαια εγώ τα κρυφάκουγα γιατί λόγω σ' αυτά δεν είχα.

Προσπάθησα να εκμυστηρευτώ στην μητέρα μου τους φόβους μου για το άγνωστο...για το παλικάρι που δεν γνώριζα, για την χώρα που θα πήγαινα μόνη, για το μεγάλο ταξίδι αλλά όλα αυτά δεν είχαν σημασία, η απόφαση είχε παρθεί.

Έτσι λοιπόν μια μέρα ήρθε ένα γράμμα με μια φωτογραφία του γαμπρού...δεν μπορώ να πω ότι δεν ήταν ωραίος αλλά δεν ήθελα γιατί ήταν ένας άγνωστος.

Είχαν στείλει και δική μου φωτογραφία πρωτύτερα στον γαμπρό και αφού του άρεσα μου έστειλε πρόσκληση για να πάω εκεί

και να παντρευτούμε.

Τότε έπρεπε να σε είχαν καλέσει από μια χώρα για να πας και να έχουν τακτοποιηθεί τα απαραίτητα χαρτιά για να ταξιδέψεις. Αφού όλα ήταν έτοιμα για την αναχώρησή μου, οι γονείς μου με ενημέρωσαν ότι την Κυριακή το απόγευμα θα κάναμε αρραβώνες.

Ήρθαν συγγενείς και γείτονες στο σπίτι και ο πάτερ για να με αρραβωνιάσει με μια φωτογραφία.

Δεν θα ξεχάσω ποτέ την ντροπή που ένιωθα, οι ξαδέρφες μου προσπαθούσαν να μου δώσουν κουράγιο λέγοντας μου ότι είναι ωραίος και ότι θα έχω μια καλύτερη ζωή απ' ό,τι στο χωριό αλλά είμαι σίγουρη πως καμιά δεν θα ήθελε να είναι στην θέση μου.

Είχα φορέσει το καλό μου το φόρεμα, είχα φτιάξει τα μαλλιά μου και στεκόμουν στο πλάι του τραπεζιού που πάνω του ήταν σε μια κορνίζα η φωτογραφία του γαμπρού όσο ο παπάς μας διάβαζε ευχές.

Όλη την ώρα κοιτούσα κάτω δεν ήθελα να αντικρίσω το βλέμμα των γονιών μου και του κόσμου. Μετά από λίγο καιρό έφθασε η μέρα του ταξιδιού μου.

Άλλο άγχος και φοβία, μέρες είχα να κοιμηθώ... σκεφτόμουν πως θα περάσει ένας μήνας σ' ένα καράβι με αγνώστους.

Με δυσκολία συγκράτησα τα δάκρυα μου όταν αποχαιρέτησα τους γονείς και τα αδέρφια μου, τα οποία με ανυπομονησία περίμεναν ότι θα γίνω πλούσια εκεί που θα πάω και θα τους πάρω μαζί μου.

Το ταξίδι ξεκίνησε και όχι μόνο για την Αυστραλία αλλά για όλη μου την ζωή γιατί στην διάρκεια του γνώρισα τον σύζυγό μου, είχε και αυτός πρόσκληση να πάει να παντρευτεί εκεί με μια κοπέλα. Ένα μήνα που κράτησε το ταξίδι εμείς γνωριστήκαμε και αγαπηθήκαμε.

Φτάνοντας εκεί σιγά σιγά φτιάξαμε την ζωή μας, παντρευτήκαμε, κάναμε τα παιδιά μας και μέيناμε εκεί. Βέβαια μόνοι μας τελείως χωρίς καμιά βοήθεια, χωρίς κανέναν γνωστό γιατί και δυο γνωστούς που είχαμε, τους είχαμε εκθέσει στους υποψήφιους συζύγους.

Έζησα μια καλή ζωή με τον άντρα μου βέβαια πολλές φορές αναρωτιόμουν πως θα ήταν η ζωή μου αν τελικά είχα παντρευτεί τον άλλον και κυρίως θα ήθελα να μάθω πως οι γονείς μου πήραν την απόφαση να με στείλουν σ' ένα μέρος μακρινό και σε μια οικογένεια που δεν γνώριζαν, θα μπορούσε αυτός ο άντρας να ήταν χίλια δυο πράγματα πως ήταν σίγουροι πως θα περνούσα την ζωή μου αν όλα αυτά ήταν για το καλό μου;

Α. Κ., Α' Κ.Α.Π.Η.

Έθιμα γάμου και βάπτισης

ΣΤΑ ΤΡΙΚΑΛΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Παλαιότερα αλλά και σήμερα ακόμα, ήταν και είναι γενική πεποίθηση πως ο προορισμός του ανθρώπου είναι ο γάμος και η δημιουργία οικογένειας.

Σε κάθε μέρος της Ελλάδας λοιπόν ο γάμος κατέχει εξέχουσα θέση και τα έθιμα που σχετίζονται με αυτόν είναι πολλά και ποικίλα.

Εγώ θα περιγράψω κάποια έθιμα του γάμου όπως τα ζούσαμε στο δικό μου μέρος, στα Τρίκαλα Θεσσαλίας.

Όταν η κοπέλα ήταν σε ηλικία γάμου, άρχιζαν τα προξενιά. Αν βέβαια δεν υπήρχε σχέση με κάποιο αγόρι, πράγμα πολύ σπάνιο.

Όμως και στην μια περίπτωση και στην άλλη, ο υποψήφιος γαμπρός με τον πατέρα του, κανονίζανε ραντεβού στο σπίτι της κοπέλας ή σε κάποιο καφενείο με τον πατέρα της κοπέλας, για να την ζητήσουν επίσημα και να συζητήσουν φυσικά για την προίκα.

Αν συμφωνούσαν και οι δυο οικογένειες, στο σπίτι της νύφης έκαναν ένα μικρό γλέντι.

Στους επίσημους αρραβώνες, βάζανε τις βέρες και ανταλλάσανε δώρα.

Τα δώρα του γαμπρού προς την νύφη ήταν χρυσαφικά όπως, δακτυλίδι, σταυρός, σκουλαρίκια, ρολόι, βραχιόλια, κασετίνα με καλλυντικά και ομπρέλα.

Τα δώρα που έπαιρναν για τον γαμπρό ήταν πουκάμισο, γραβάτα, πυτζάμες, κάλτσες και παντόφλες.

Αν τα οικονομικά της νύφης ήταν καλά, τότε έπαιρναν στο γαμπρό και χρυσό δακτυλίδι ή μανικετόκουμπα ή ρολόι.

Στους αρραβώνες στηνόταν μεγάλο γλέντι μέχρι το πρωί. Όταν ερχόταν ο καιρός του γάμου, όλη η προηγούμενη εβδομάδα ήταν γεμάτη δραστηριότητα.

Την Δευτέρα μαζεύονταν οι φίλες της νύφης και έπλεναν τα προικιά και τις επόμενες μέρες τα σιδέρωναν όλα. Την Πέμπτη τα στρώνανε και έκαναν μια έκθεση προικός.

Εκεί περνούσαν όλοι οι καλεσμένοι, να δουν την προίκα και να δώσουν τα δώρα τους για το ζευγάρι. Ο γάμος τότε γινόταν πάντα Κυριακή και τα στέφανα

γίνονταν στο σπίτι της νύφης.

Την Παρασκευή το βράδυ άτομα από τους συγγενείς του ζευγαριού, πήγαιναν στις οικογένειες που ήθελαν να παρευρεθούν στο γλέντι και κρατώντας μια κανάτα κρασί, τους κέρναγαν και τους προσκαλούσαν(καλέσματα).

Το Σάββατο το βράδυ οι οικογένειες των μελλονύμφων έκαναν γλέντι χωριστά.

Η νύφη στο σπίτι της με τους γονείς και τους καλεσμένους τους και ο γαμπρός αντίστοιχα στο δικό του σπίτι.

Κάποια στιγμή, μέσα στο κέφι ο γαμπρός με τους φίλους του, τους βλάμηδες και τις βλάμισσες πήγαιναν στο σπίτι της νύφης να κάνουν την πλάκα τους. Χορεύανε, κλέβανε και καμιά κότα και γυρίζανε στο σπίτι του γαμπρού.

Το πρωί της Κυριακής, οι βλάμηδες πήγαιναν πάλι στο σπίτι της νύφης να πάρουν τα προικιά και να τα πάνε στο σπίτι που θα έμενε το ζευγάρι. Για να τα πάρουν όμως, έπρεπε να δώσουν λεφτά στις βλάμισσες που ήταν οι φίλες της νύφης.

Εκεί γίνονταν χοντρά παζάρια και πολύ μεγάλη πλάκα. Την προίκα και τα δώρα τα έπαιρναν με άμαξες.

Γύρω-γύρω στις άμαξες άπλωναν τα υφαντά και δένανε ένα άσπρο μαντήλι στα άλογα.

Έκαναν ένα γύρο στην γειτονιά για να τα δει ο κόσμος, τραγουδώντας όλοι

μαζί τραγούδια του γάμου.

Μετά τα στέφανα μαζεύονταν όλοι στο σπίτι του ζευγαριού. Εκεί τους περίμενε η μητέρα του γαμπρού με γλυκό κεράσι και μια κουλούρα διακοσμημένη με σχέδια, που τη σπάγανε για γούρι και την μοιράζανε στους παρευρισκόμενους. Κάπου εκεί σχόλαγε ο γάμος με χορούς.

Όταν με το καλό το ζευγάρι αποκτούσε παιδιά και ερχόταν η ώρα της βάπτισης, τότε είχαν άλλα έθιμα. Το όνομα του παιδιού, έπρεπε να είναι από τους γονείς του πατέρα ή αγόρι ή κορίτσι.

Οι γονείς του μωρού δεν πήγαιναν στην εκκλησία, περιμένανε στο σπίτι να πάνε να τους πούνε το όνομα. Όταν ο νονός έλεγε το όνομα, τα παιδιά έτρεχαν να πούνε το όνομα στους γονείς και όποιος πήγαινε πρώτος έπαιρνε μεγαλύτερο μπαχτσίσι.

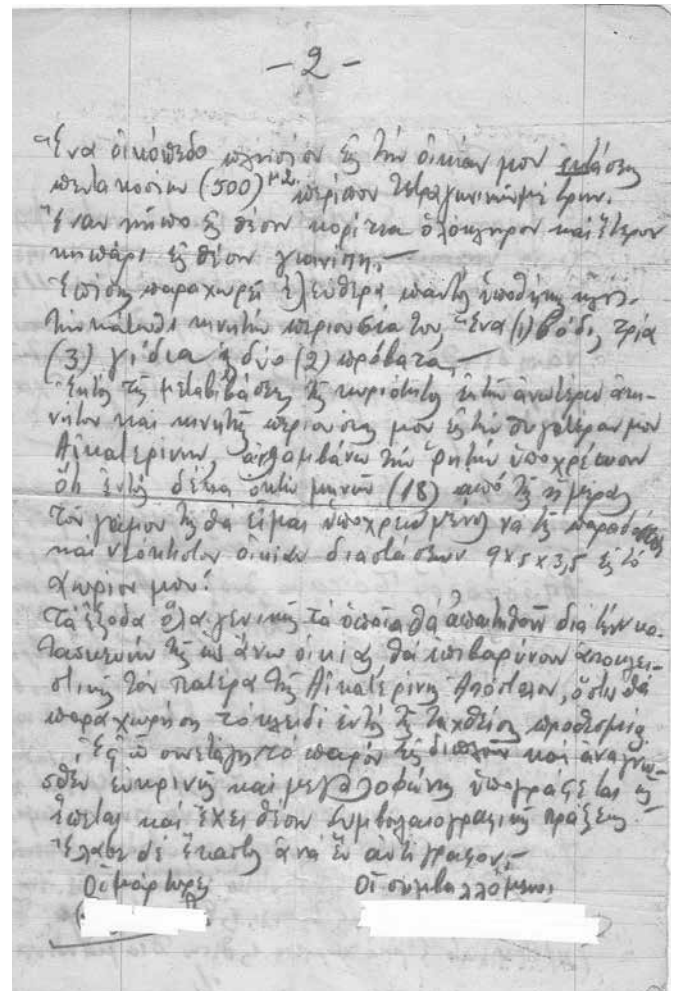
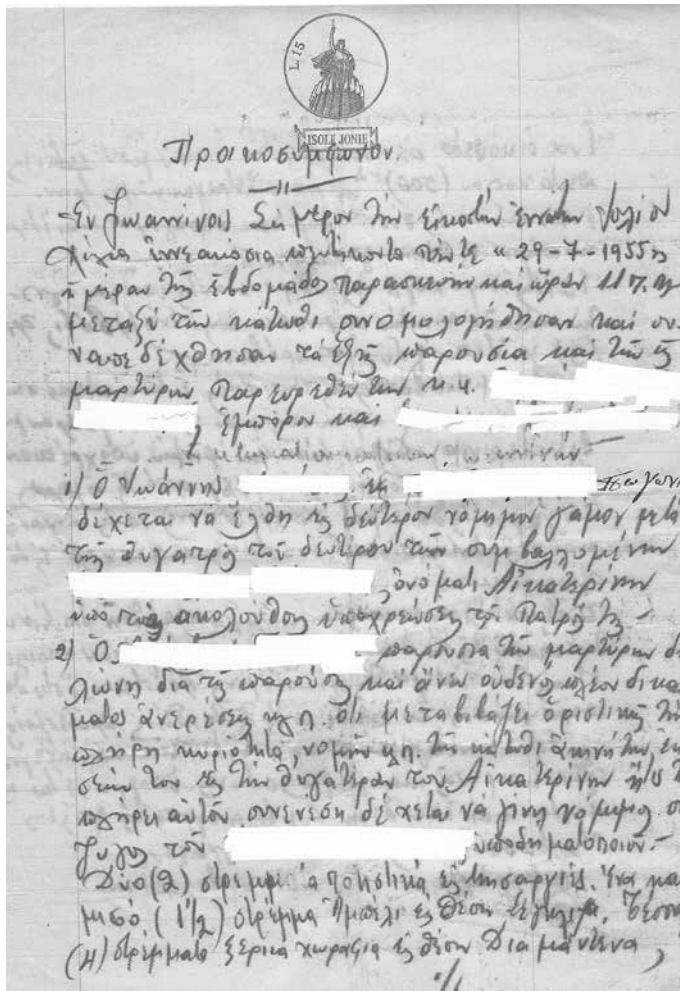
Το μπαχτσίσι ήταν ένα χρηματικό δώρο που έδιναν οι γονείς του μωρού. Μετά τα παιδιά γυρίζανε στην εκκλησία γιατί ο νονός πέταγε χρήματα, κέρματα και τα παιδιά τρέχανε ποιος θα μαζέψει τα περισσότερα.

Μετά πηγαίνανε όλοι στο σπίτι για φαγητό. Όμορφα χρόνια και όμορφα έθιμα.

Η χαρά κάθε οικογένειας γινόταν χαρά και γλέντι όλης της κοινότητας.

Μπόρα Ελένη, Α' Κ.Α.Π.Η.

Προικοσύμφωνο του 1955

Το χειρόγραφο κείμενο που είδατε είναι ένα πρωτότυπο προικοσύμφωνο του 1955, η ανάγνωση του οποίου πιθανόν να σας είναι δύσκολη, γιαυτό και ξαναγράφουμε το περιεχόμενό του.

Φυσικά αποκρύπτουμε τα ονόματα για διατήρησης της ανωνυμίας του κατόχου.

Εν Ιωαννίνους, σήμερον την εικοστήν ενάτη Ιουλίου χίλια εννιακόσια πενήκοντα πέντε "29/7/1955" ημέρα της εβδομάδος Παρασκευή και ώρα 11 π.μ, μεταξύ των κάτωθι, συνολογλήθησαν και συναποδέχθησαν τα εξής, παρουσία και των κ. μαρτύρων παρευρεθέντων, κκ .....εμπόρου και .....

Ο ..... εκ Ζαβρόχου Πωγωνίου, δέχεται να έλθει σε δεύτερον νομιμον γάμον μετά της θυγατρός του δευτέρου των συμβαλλομένων, ... ονόματι Αικατερίνη υπο τας ακολούθως υποχρεώσεις του πατρός της.

Ο ..... παρουσία των μαρτύρων

δηλώνει δια της παρούσης και ανευ ουδενός πλέον δικαιώματος αναίρεσως, ότι μεταβιβάζει οριστικώς την πλήρη κυριότητα νόμου κ.λ.π. των κάτωθι ακινήτων εκτάσεων του εις την θυγατέρα του Αικατερίνη, ήτοις τη πλήρη αυτού συναιέση δέχεται να γίνει νόμιμος σύζυγος του ..... υποδηματοποιού:

Δυο [2] στρέμματα ποτιστικά εις Μησαριές. Ενα και μισό στρέμμα αμπέλι εις θέση Σέγκλιζα.

Τέσσερα [4] στρέμματα ξερικά χωράφια στην θέση Διαμαντένα.

Ενα οικοπέδο πλησίον εις την οικία μου εκτάσεως πεντακοσίων περίπου τετραγωνικών μέτρων.

Εναν κήπο εις την θέση Κορτιά ολόκληρον και έταιρον κηπάρι εις θέση Γκιουίπη.

Επίσης παραχωρεί ελεύθερα παντός υποθήκην της την κάτωθι κινητήν περιουσίαν του; Ενα βόδι, τρία γίδια και δυο

πρόβατα.

Εκτός της μεταβιβάσεως της κυριότητος εκ των ανωτέρω ακινήτων και κινητής περιουσίας μου εις την θυγατέρα μου Αικατερίνη, αναλαμβάνω την ρητήν υποχρέωση ότι εντός δεκαοχτώ [18] μηνών απο την ημέρα του γάμου της, ότι θα είμαι υποχρεωμένος να της παραδώσω και νεόκτιστον οικία διαστάσεων 9x5x3,5 εις το χωρίον μου.

Τα έξοδα όλα γενικώς τα οποία θα απαιτηθούν δια την κατασκευήν της ως ανω οικίας, θα επιβαρύνουν αποκλειστικώς τον πατέρα της Αικατερίνης ..... , όστις θα παραχωρήσει το κλειδί εντός της ταχθείσας προθεσμίας.

Εφόσον συνετάγη το παρόν εις διπλούν και αναγνωσθέν εκκρινώς και μεγαλοφώνως, υπογράφεται και έπεται και έχει θέση συμβολαιογραφικής πράξης.

Έλαβε δε έκαστος ανά ένα αντίγραφο.

Θεσσαλικός Βλάχικος γάμος

Ο γάμος είναι ένα από τα μυστήρια της Εκκλησίας μας που διαφέρει κατά τόπους ακολουθώντας διαφορετικό τρόπο τέλεσης.

Θα σας περιγράψω έναν γάμο, όπως τον είδα 54 χρόνια πριν λόγω προσωπικής μου παρουσίας. Την χρονιά εκείνη βρέθηκα σε συγγενικό μου περιβάλλον σ' ένα χωριό ανάμεσα στην Καρδίτσα και την Λάρισα.

Είναι ένα μικρό χωριό πολύ φιλόξενο με αγνούς ανθρώπους που ακολουθούν τα πατροπαράδοτα δικά τους έθιμα, Βλάχος το όνομα του.

Ο γάμος προϋποθέτει την ένωση δύο ανθρώπων, ανδρός και γυναικός με σκοπό την δημιουργία μιας οικογένειας με σταθερά θεμέλια και χρήσιμης στην κοινωνία.

Με την υπόσχεση δύο οικογενειών μετά από συνοικέσιο ετοιμάζονται για τον γάμο που τελείει στην Εκκλησία με τις ευλογίες της και τις ευχές του χωριού.

Η τέλεση του γάμου γίνεται πάντα Κυριακή ώστε όλοι οι κάτοικοι του χωριού να παραστούν και να γλυντήσουν με την χαρά των παιδιών.

Η έναρξη της προετοιμασίας είναι την Δευτέρα και ετοιμάζουν το σπίτι με φροντίδα, κέφι και χαρά ώστε η μέρα του γάμου να είναι ξεχωριστή για όλους.

Ο κουμπάρος είναι η πρώτη προϋπόθεση και μετά δύο άλλοι, ο Βλάχης και η Βλάχισσα. Αυτοί έχουν σπουδαίο ρόλο στο γάμο διότι θα διαπραγματευτούν τον τρόπο που θα ακολουθήσουν οι δύο οικογένειες.

Πρέπει να αξιολογήσουν τον τρόπο έκθεσης της νύφης και του γαμπρού. Την Πέμπτη στήνουν τον γιούκο. Επιλέγουν το καλύτερο δωμάτιο του σπιτιού της νύφης.

Την ίδια μέρα η βλάχισσα εκτιμά την αξία της πρόικας αλλά και την προκοπή της νύφης.

Ότι αυτή αποτιμήσει, θα δώσει σε χρήμα ο γαμπρός στην νύφη (σαν να εξαγοράζει την προίκα της).

Ο γιούκος καταλαμβάνει εξέχουσα θέση και φροντίζουν να τοποθετηθούν με τάξη οι φλοκάτες, τα κιλίμια, οι κουβέρτες και παραπλεύρως τα ασπρόρουχα, σεντόνια, τραπεζομάντηλα, πετσέτες.

Οι τοίχοι του δωματίου στολίζονται ψηλότερα δεξιά του γιούκου με όλα τα κεντήματα της νύφης αποκλειστικά κεντημένα από την ίδια.

Στο διάδρομο της εισόδου του σπιτιού εκθέτουν τα κουζινικά της νύφης, χαλκώματα, μπακίρια, ταβάδες, καζάνια.

Το στρώσιμο του κρεββατιού γίνεται πάντα Πέμπτη απόγευμα και είναι δουλειά τριών παντρεμένων γυναικών, πρωτοστέφανες και τριών κοριτσιών ανύπαντρων.

Την ώρα αυτή φθάνουν τα όργανα και

παίζουν διάφορα νυφιάτικα τραγούδια, ενώ έξω από το σπίτι χορεύουν όλοι οι παρευρισκόμενοι γευόμενοι τους νόστιμους μεζέδες, συνοδεΐα ούζου, κρασιού και τσίπουρου.

Τελειώνοντας το στρώσιμο του κρεββατιού, φέρνουν να καθήσει στο κρεβάτι το πιο όμορφο αγοράκι του χωριού για γούρι, εύχοντας το πρώτο παιδί του ζευγαριού να είναι αγόρι.

Αμέσως καταφθάνουν ο Βλάχης και η Βλάχισσα κρατώντας γκλίτσες στολισμένες με διάφορα λουλούδια, κομμένα από τα σπίτια του χωριού και δεμένα με άσπρες και κόκκινες κορδέλες.

Αυτές συμβολίζουν την αγνότητα και την παρθενία της νύφης. Το νυφικό δεν το αφήνουν να το δούν γιατί το θεωρούν απρέπεια πριν τον γάμο και όχι τυχερό.

Ότι γίνεται στο σπίτι της νύφης το ίδιο γίνεται και στο σπίτι του γαμπρού. Επίσης, όλες αυτές τις ημέρες οι μελλοντικοί δεν πρέπει να συναντηθούν και να ιδωθούν καθόλου.

Κυριακή το πρωί μετά την λειτουργία ξεκινά ο γαμπρός για την Εκκλησία με την συνοδεία του καβάλα σε άσπρο άλογο κατά προτίμηση συνοδεΐα οργάνων.

Δεν πρέπει να περάσει εμπρός από το σπίτι της νύφης. Φτάνοντας στην Εκκλη-

σία ξεπεζεύει από το άλογο, προσκυνά τους γονείς του και στέλνει τα όργανα να πάρουν την νύφη από το σπίτι της.

Οι γονείς, οι παπούδες φορούν τις όμορφες τοπικές βλάχικες τους στολές καθώς και οι περισσότεροι από τους χωριανούς.

Η νύφη έρχεται στην Εκκλησία περπατώντας. Της νύφης προπορεύεται η Βλάχισσα με πιο πολύ στολισμένη την γκλίτσα της και ντυμένη με την φορεσιά της Καραγκούνας, θεσσαλική στολή.

Είχα την μεγάλη τιμή να είμαι εγώ αυτή. Μετά την τέλεση του μυστηρίου πέρρασα στην νύφη και στον γαμπρό επάνω τους φαρδιές άσπρες κορδέλες για να δεχθούν τα δώρα των γονέων, αδελφών και όλου του χωριού.

Τα δώρα δεν ήταν παρά μόνο χρήματα διότι δεν προσέφεραν άλλου είδους δώρα. Το γλέντι κρατούσε μέχρι την άλλη μέρα με φαγοπότη και χορό, τραγούδια και ρίχνοντας κουμπουριές.

Το γλέντι επαναλαμβάνονταν την τρίτη μέρα του γάμου πιο έντονα στο σεντόνι που συμβόλιζε την ικανότητα του γαμπρού και την αγνότητα της νύφης.

Τσιαμτσούρη Ηλέκτρα, Β' Κ.Α.Π.Η.

Του γάμου οι ευχές και τα τραγούδια

Έλα Χριστέ στο στόμα μου
και Παναγιά στο νου μου
να πω τραγούδια όμορφα
στο γάμο του παιδιού μου.

Σας εύχομαι να ζήσετε,
χρόνια ευτυχισμένα
και να μη συναντήσετε
εμπόδιο κανένα.

Ένα τραγούδι θε να πω απάνω στο
κεράσι τ' αντρώγυνο
που γίνηκε να ζήσει να γεράσει.
Με ευτυχία και χαρά το βίο σας
να ζείτε κι ότι ωραιότερο
στον κόσμο να χαρείτε.

Για τη χαρά σας εύχομαι
λουλούδια να ανθίσουν
και στην καινούργια σας ζωή
χρόνια να σας σκορπίσουν.

Όπως ασπρίζουν τα βουνά
απ' τα πολλά τα χιόνια
ν' ασπρίσουν τα μαλλιάκια σας
απ' αγαθά και χρόνια.

Να' ναι η ευχή μου απάνω σας
παιδιά μου όπου πάτε
και αυτούς που σας μεγάλωσαν
δεν πρέπει να ξεχνάτε.

Όλες οι χάρες του Θεού
να σας εσυνοδεύουν
να χαίρονται οι συγγενείς
κι οι ξένοι να ζηλεύουν.

Γαμπρέ μου σε παρακαλώ
μια χάρη να μου κάνεις
το γιασεμί που σου' δωκα
να μη μου το μαράνεις.

Εύχομαι να περάσετε
ευτυχισμένα χρόνια
να καμαρώσετε παιδιά
χαρούμενα και εγγόνια.

Νύφη μου καλορίζικη
και καλογερασμένη
να ζήσεις με το ταίρι σου
πάντα ευτυχισμένη.

Βασιλακάκη Βασιλική, Δ' Κ.Α.Π.Η.

Παριανά έθιμα γέννησης, βάπτισης και γάμου

ΓΕΝΝΗΣΗ

Ο τοκετός γινόταν στο σπίτι. Ο πατέρας του παιδιού ήταν με τους συγγενείς σε διπλανό δωμάτιο.

Η μαμή, έλεγε "χέλια - χέλια", για να γλιστρήσει το παιδί σαν το χέλι και να είναι γρήγορος και εύκολος ο τοκετός.

Η μητέρα φορούσε στο κεφάλι ένα άσπρο φακίολι. Ο πατέρας έδινε δώρο στην μαμή, που του ανακοίνωνε το φύλο του παιδιού.

Η λεχώνα με το νεογέννητο, έμεναν στο σπίτι για 40 ημέρες και μετά πήγαιναν στην εκκλησία να σαραντήσουν, για να πάρουν δηλαδή ευχή από τον ιερέα, ο οποίος θα έβαζε το παιδί και στο ιερό αν ήταν αγόρι.

Όταν πήγαιναν να δουν το νεογέννητο, του έβαζαν στο σκουφάκι του βαμβάκι και ζάχαρη, για να είναι γλυκιά η ζωή του και να ζήσει, να γεράσει και να αспρίσουν τα μαλλιά του. Η μητέρα με ιδιαίτερη φροντίδα και αγάπη μεγάλωνε το παιδί της.

Το νανούριζε και του τραγουδούσε νανουρίσματα όπως:

*Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά,
έλα πάρε και τούτο,
μικρό-μικρό σου το 'δωσα,
μεγάλο φέρε μου το.
Μεγάλο σαν ψηλό βουνό,
ίσιο σαν κυπαρίσσι,
και οι κλώνοι του να απλώνονται
σε Ανατολή και Δύση.
Κοιμήσου και παρήγγειλα
στην πόλη τα προικιά σου,
στην Βενετία τα ρούχα σου
και τα διαμαντικά σου.*

ΒΑΠΤΙΣΗ

Τα παλιά χρόνια η μάνα του παιδιού που θα βαπτίζοταν, δεν πήγαινε στην εκκλησία που θα γινόταν το μυστήριο, αλλά έμενε στο σπίτι και περίμενε.

Όταν τελείωνε το μυστήριο, ο νονός και η νονά ρίχνανε μια χούφτα χρήματα στο προαύλιο της εκκλησίας και τρέχανε τα παιδάκια να τα πιάσουν και να τα κρατήσουν για τον εαυτό τους.

Η μάνα περίμενε στην πόρτα του σπιτιού τον νονό ή την νονά, τους έκανε μετάνοια, τους φιλούσε το χέρι και η νονά τότε παραδίδοντάς της το νεοφώτιστο της έλεγε "Σου παραδίδω κουμπάρα το παιδί, βαπτισμένο, μυρωμένο και από το Θεό ευλογημένο."

Μετά ακολουθούσε το τρατάρισμα όπως το έλεγαν, το οποίο ήταν συνήθως κάποιο γλυκό κουταλιού της εποχής.

Την ημέρα της βάπτισης η νονά θα έπρεπε να φέρει τα βαπτιστικά ρούχα του παιδιού, την λαμπάδα, τα μαρτυρικά και τον σταυρό του.

Αν ο νονός ήταν φτωχός το σταυροδάκι ήταν ξύλινο. Τα μαρτυρικά τα καρφίτσωνε η νονά στους καλεσμένους.

Σε κάποια μέρη, ο νονός έφερνε και ένα μεγάλο κομμάτι ύφασμα, με το οποίο ο παπάς την ώρα της βάπτισης θα φασκίωσει αυτόν με το παιδί αγκαλιά.

Το ύφασμα αυτό ονομάζεται φωτίκι και με αυτό η μητέρα θα ράψει ρουχάλακια ή σεντονάκια στο παιδί. Οι γονείς από την πλευρά τους έπρεπε να κάνουν δώρα στον νονό από τα αγαθά του νοικοκυριού τους, π.χ. αρνί, κρασί, λάδι, τυρί, γαλοπούλα κ.α.

Την επόμενη μέρα οι γονείς και η νονά θα πάνε στην εκκλησία το νεοφώτιστο με την λαμπάδα του, για την πρώτη θεία κοινωνία του.

Ύστερα θα ακολουθήσουν άλλες δυο Κυριακές (σύνολο τρεις Κυριακές), όπου το νεοφώτιστο πρέπει να μεταλάβει με αναμμένη την λαμπάδα της βάπτισης.

Στις δυο τελευταίες θείες κοινωνίες του παιδιού η παρουσία της νονάς δεν ήταν απαραίτητη.

Με την τελευταία μεταλαβιά του παιδιού η λαμπάδα παρέμενε στην εκκλησία.

Οι μανάδες κάποιες φορές, για πολλούς λόγους, πριν γεννήσουν τάζανε τα παιδιά σε κάποιον Άγιο.

Κάποια στιγμή πήγαιναν το νεογέννητο στην Εκκλησία και το έβαζαν κοντά στην εικόνα του Αγίου και ο πρώτος από τους Χριστιανούς που ήταν εκείνη την ώρα στην εκκλησία και θα πήγαινε κοντά στο παιδί, αυτός θα ήταν και ο νονός του.

Αν το παιδί δεν ήταν ταμένο τότε οι γονείς επέλεγαν τον κουμπάρο.

Επέλεγαν άνθρωπο νέο με προσόντα και ψυχικά χαρίσματα ώστε να τα πάρει και το παιδί.

Αν ήταν το πρώτο παιδί του ζευγαριού, για νονό επέλεγαν τον κουμπάρο που τους στεφάνωσε. Το όνομα του παιδιού στις περιπτώσεις αυτές, ήταν επιλογή του νονού και της νονάς.

Εκείνοι με την σειρά τους, άλλοτε διάλεγαν όνομα της αρεσκείας τους και άλλοτε έδιναν όνομα των παππούδων ή των γιαγιάδων του παιδιού.

Τον νονό του παιδιού τον αποκαλούσαν σάντουλο. Αν ο άνθρωπος που γινόταν νονός, ήθελε στο μέλλον να ξαναβαπτίσει κάποιο παιδάκι, θα έπρεπε να διαλέξει παιδί του ίδιου φύλλου με το προηγούμενο, καθώς τα παιδιά που είναι βαπτισμένα από τον ίδιο άνθρωπο θεωρούνται πνευματικά αδέρφια (καλαδέφια) και δεν πρέπει να παντρευτούν μεταξύ τους.

Ο νονός είχε την υποχρέωση να κά-

νει δώρα στο παιδί κάθε Χριστούγεννα και Πάσχα οπωσδήποτε. Ανάλογα με την οικονομική του δυνατότητα έκανε δώρα στο παιδί και σε άλλες στιγμές, π.χ γιορτή, γενέθλια κ.α.

Το Πάσχα μεταξύ των υπολοίπων δώρων έπρεπε ο νονός να δώσει στο βαφτιστήρι του, λαμπάδα και ένα άσπρο γλυκό ψωμί, ιδιαίτερα ζυμωμένο και πλασμένο σε σχήμα κούκλας, την λεγόμενη κουτσούνα.

Τα ρούχα της βάπτισης και όποιο άλλο ύφασμα χρησιμοποιηθεί κατά το μυστήριο, τρεις μέρες μετά την βάπτιση, θα πλυθούν στην θάλασσα.

Ομοίως και το νεοφώτιστο δεν θα κάνει μπάνιο αν δεν περάσουν τρεις μέρες από την βάπτιση του, ώστε να μείνει με το λάδι που του έβαλε ο νονός.

ΓΑΜΟΣ

Τα έθιμα του γάμου είναι τα ίδια με εκείνα που επικρατούν σε όλη την Ελλάδα.

Εκείνο όμως που πιστεύω ότι διαφέρει και αξίζει να αναφέρουμε είναι ότι, την επομένη Κυριακή του γάμου δηλαδή μια εβδομάδα μετά τον γάμο, γινόταν ο αντίγαμος ή τα λεγόμενα επιστροφία.

Η νύφη επέστρεφε με τον γαμπρό στο πατρικό της όπου και πάλι στήνονταν γλέντι σε πιο στενό κύκλο.

Αξαοπούλου Άννα, Α' Κ.Α.Π.Η.

Τραγουδώντας τη χαρά του γάμου

Σήκω περήφανε αητέ
και άνοιξε τα φτερά σου
να πεταχτεί η πέρδικα
που 'χεις στην αγκαλιά σου.

Αχ Παναγιά μου Δέσποινα
με τον μονογενή σου
στο αντρόγυνο που γίνηκε
δώσε του την ευχή σου.

Με την ευχή μου μάτια μου
να ζήσετε, να γεράσετε,
να ζήσετε χρόνια εκατό
και να τα διπλασιάσετε.

*Κιρμικίρογλου Ευσταθία,
Α' Κ.Α.Π.Η.*

Ήταν όνειρο! Δεν ήταν απατηλό, ήταν αληθινό, ζωντανό, μαγεμένο.

Είδα την ψευδαίσθηση ότι ανέβαινα, όλο και ανέβαινα, ώσπου έφτασα ψηλά, πολύ ψηλά, σε ένα οροπέδιο.

Ήταν στρωμένο με ένα πράσινο, πανέμορφο τάπητα και μες την μέση υπήρχε μια καλύβα ανοικτή με δυο εισόδους και δυο παράθυρα.

Χωρίς να υπάρχουν πόρτες ούτε παραθυρόφυλλα.

Έξω έπεφτε μια ψιλή βροχούλα οπότε πήγα για να προφυλακτώ στην καλυβούλα και μέχρι να φτάσω τραγουδούσα κάτω από την βροχή.

Χτυπώντας με στο πρόσωπο με σιγοντάριζε γλυκά και κάναμε ένα περίφημο ντουέτο εγώ και αυτή. Έφτασα.

Ένιωθα μια χαρά και λίγο λύπη. Μέσα στην καλύβα καθόταν ένας βοσκός και πάνω στο κεφάλι του έλαμπε ένας ολόλαμπρος ήλιος σαν να ήταν ένα φωτοστέφανο όπου οι ακτίδες του φωτιζαν τριγύρω.

Κάτω στο δάπεδο κείτονταν δυο μελαγχολικές αγελαδίτσες, η μια από αυτές ήταν τροφαντή, η δεύτερη ήταν ισχνή.

Εκληπαρούσα τον καλό βοσκό και του έλεγα: Σώσε τις, σήκωσε τες, βγάλ-

Το όνειρο μιας εγκύου

τες έξω στο ξέφωτο. Η βροχούλα είχε ήδη σταματήσει. Ο καλός βοσκός με το ραβδάκι που κρατούσε στο χέρι του προσπάθησε να τις σηκώσει.

Η τροφαντή έκανε μια γρήγορη κίνηση και βγήκε έξω στο ξέφωτο και χαρούμενη έτρωγε το πράσινο χορτάρι. Η δεύτερη η ισχνή, έκανε να σηκωθεί.

Δεν κατόρθωσε να σταθεί στα πόδια της και έπεσε κάτω και πέθανε. Κοίταξα στον ουρανό και είδα δυο πύλες. Η μια ήταν ανοικτή.

Στο βάθος της υπήρχε ένα άπλετο φως εκθαμβωτικό και ανεξερεύνητο. Περιμετρικά πάνω από την καμπύλη της πύλης, είχε σταθεί πολύχρωμο το ουράνιο τόξο.

Απέξω από την πύλη, φτερουγίζε ένας Άγγελος, με κοίταξε, μου χαμογέλασε και εισήλθε στο βάθος. Έφυγα λυπημένη!

Παρακάτω συνάντησα τον παράξενο βοσκό και του ζήτησα, τον παρακάλεσα να μου δώσει την άλλη αγελαδίτσα και αιφνιδίως, σαν από θαύμα, μου βάζει στην αγκαλιά μου, ένα γλυκύτατο μωρό,

σωστός Άγγελος.

Αυτή ήταν η πιο ωραία στιγμή της ζωής μου.

Εκείνα λοιπόν τα παλιά χρόνια, όταν γεννούσαν το πρώτο παιδί αγόρι, για να κρατήσουν το όνομα της οικογενείας, έπρεπε να του δώσουν το όνομα του πατέρα του.

Το ασήμωναν (ανάλογα με τα οικονομικά τους).

Ο νονός π.χ. μπορούσε να βάλει και λίρα, καθώς και ο παππούς και ο πατέρας. Ήταν πολύ σημαντικό γεγονός η γέννηση του πρώτου παιδιού να είναι αγόρι για να συνεχίσει την παράδοση του ονόματος.

Σε μένα όμως δεν ήταν δυνατό να γίνει αυτό, δηλαδή το κατήρι του πεθερού μου.

Γιατί το ένα από τα δίδυμα μου, πέρασε μέσα στην πύλη, ως εκ τούτου στον παράδεισο, κοντά τον Χριστό.

Το άλλο μου το έδωσε Άγγελο στην αγκαλιά μου, οπότε το όνομα του το βγάλαμε ΑΓΓΕΛΟΣ.

Έτσι είναι η μορφή του και η ψυχή του, πετάει στους αιθέρες και είναι αξιωματικός της πολεμικής αεροπορίας.

Ρουγγέρη Κλημεντίνη, Γ' Κ.Α.Π.Η.

Τα βαπτίσια της εγγονής μου

Είχα παντρέψει το αντρόγυνο. Δυο καλά παιδιά. Ο άντρας ανηψιός μου, του αδελφού μου παιδί.

Σύμφωνα με τα ελληνικά ήθη και έθιμα έπρεπε το πρώτο τους παιδί να το βαπτίσω εγώ.

Είναι κοριτσάκι. Επειδή η γέννηση του παιδιού ήταν δύσκολη, κινδύνευε πολύ το παιδί, το έταξαν στον Άγιο Ραφαήλ, που λατρεύεται στην Μυτιλήνη.

Εκεί του έχουν αφιερώσει περικαλλή ναό. Το τάμα έπρεπε να γίνει. Κάποιος σοφός της αρχειότηας έχει πει "Κάλλιον το μη εύξασθαι ή το εύξασθαι και μη αποδούναι."

Και η ερμηνεία: καλύτερα να μην κάνεις τάμα, παρά να κάνεις και να μη το τηρείς.

Πήραμε από την Αθήνα τον φίλο μας τον ιερέα και ξεκινήσαμε για τον προορισμό μας.

Εζήτησα να είμαστε δυο

κουμπάροι ο ένας να είναι νέος και δεύτερη εγώ, γιατί μας ήθελαν πολύ και τους δυο.

Το αλείψαμε με λάδι και οι δυο. Κατά την συνήθεια έδωσα για το παιδί ως βαπτιστικό του ένα ωραίο χρυσό σταυρό. Το μυστήριο τελείωσε ήρεμα.

Έχω προσπαθήσει να μην βαπτίσω αγόρι, γιατί κατά την ελληνική παράδοση μπορεί να συναντηθούν και να αγαπηθούν.

Είναι αυτό αμαρτία, επαναλαμβάνω κατά την παράδοση πάντοτε. Πρέπει να βαπτίζεις ή όλο θηλυκά ή όλο αρσενικά. Βάπτισα και άλλο κοριτσάκι και τώρα τα καμαρώνω.

Ως νουνά, προσπαθώ να συντελώ να γίνουν πάνω απ' όλα καλά παιδιά.

Μοσχονά Αικατερίνη,

Β' Κ.Α.Π.Η.

Αναμνήσεις από τη ζωή μιάς μαίας

Μιάς και στο τεύχος αυτό μεταξύ άλλων θα αναφερθούν έθιμα της γέννησης, σκέφτηκα ως συνταξιούχος μαία, να αναφερθώ στον ρόλο της μαμής, που ήταν συνδεδεμένη απόλυτα και συχνά αποκλειστικά με αυτή την σημαντική στιγμή της ζωής.

Όταν ήμουν έντεκα ετών έκανα την πρώτη μου ένεση σε ασθενή στο ιατρείο του παππού μου που το διατηρούσε στο σπίτι μου το πατρικό. "Έλα εδώ για να μάθεις" μου είπε και μου έδωσε μια σύριγγα γυάλινη. Την έχω ακόμα. Έχω και τον βραστήρα που τις βράζαμε τότε.

Στα δεκαεννιά μου μπήκα στη σχολή Μαίων Θεσσαλονίκης και στα εικοσιτέσσερα ήμουν πια μαία.

Έτσι αγάπησα από μικρό παιδί τον άνθρωπο και ιδιαίτερα μετά την γυναίκα. Νομίζω πως έγινα μια καλή μαμή αφού ο άντρας μου, πετυχημένος γυναικολόγος, όταν χρειαζόταν με ήθελε πάντα κοντά του.

Θυμάμαι τον πρώτο μου τοκετό. Με κάλεσαν να ξεγεννήσω μια κατσίκια. Ήρθε στο σπίτι μου μια αγαπημένη γειτόνισσα, ιδρωμένη και πολύ λυπημένη γιατί η κατσίκια της δυσκολευόταν να γεννήσει. Τι όμορφη εμπειρία! Δεν θα την ξεχάσω ποτέ.

Το βλέμμα της κατσίκας, με κοίταζε στα μάτια. Μου ζητάγε βοήθεια. Σε γυναίκα ο πρώτος μου τοκετός ήταν σε μια όμορφη τσιγγάνα, μια ψηλή νέα κοπέλα, που ήρθε στο μαιευτήριο σχεδόν έτοιμη να γεννήσει.

Ένωθα ότι φιλοσφιγγότανε και την παρακάλεσα να παίρνει αναπνοές μέχρι να βάλω γάντια, "Όχι όχι κυρία μου δεν σφίγγομαι" έλεγε αλλά μάλλον με κοροϊδευε.

Τι να έκανε όμως η γυναίκα το παιδί είχε κατέβει και δεν κρατιόταν με αναπνοές. Έτσι ακούω για μια στιγμή το κλάμα του παιδιού. "Καλέ τι έκανες; την ρώτησα. Γέννησες; Πού είναι το παιδί;" Κοιτάζω ήταν μέσα στην βράκα της.

Έκανα τον σταυρό μου, έκοψα τον λώρο, έβγαλα τον πλακούντα και πήγαν και οι δύο στην θέση τους. Λέω σε μια συμμαθήτριά μου "Καλή αρχή έκανα. Μόνη της γέννησε η γυναίκα". Μετά μπήκα σιγά σιγά στα βαθειά.

Έκανα πολλούς τοκετούς στην Χαλκιδική, την Κέρκυρα και αλλού. Θυμάμαι στην Χαλκιδική, στο χωριό Μεγάλη Παναγιά, ένα βράδυ ήμουν σε τοκετό.

Εγώ με την έγκυο και την πεθερά της μέσα στο δωμάτιο και ο σύζυγος με το σόι απέξω να περιμένουν. Αργούσαμε, πέραγε η ώρα, το παιδί ήταν ψηλά. Κάποια στιγμή άκουσα ένα κρα κρα λεπτό και δυνατό, "Μα τι είναι αυτό που ακούγεται;" ρώτησα την γιαγιά,

"Τα τσακάλια παιδί μου. Εδώ έχουμε τσακάλια και το βράδυ τα ακούμε" μου απάντησε η γιαγιά. Ξεγένναγα στην ερημιά με τα τσακάλια παρέα!!!! Περιμέναμε λοιπόν και το παιδί δεν κατέβαινε.

Εγώ δεν ανησυχούσα γιατί ήλεγχα την κατάσταση, η πεθερά όμως ανησυχούσε και μου λέει σε μια στιγμή "Κυρά μαμή άκουσε με. Ανέβασε την νύφη μου στο κρεβάτι όρθια και βάλτην να ηηδήξει κάτω και να δείς πως θα κατέβει το μωρό και θα γεννηθεί."

Ναι ναι ναι... τέτοια πολλά είχα ακούσει στην καριέρα μου. Ευτυχώς με την οδοντοποίηση σιγά σιγά πήρε στροφή το παιδί και η γυ-

ναίκα γέννησε σε λίγο μέσα σε μια ατμόσφαιρα πολύ ευχάριστη με αυτά που έλεγε η πεθερά.

Τις αγαπούσα τις πεθερές. Ήταν αυτές που δίνανε και το φιλοδώρημα και ήταν μεγάλο. Δεν ήταν ευκαταφρόνητο. Πάντα έλεγα στις νεότερες μαίες. Δεν θα χάσετε αν είστε καλές στην δουλεία σας. Θα εισπράξετε ότι θα δώσετε.

Το επάγγελμα της μαίας είναι ιερό. Η μαία είναι δίπλα στην γυναίκα στην πιο ωραία στιγμή της ζωής της. Την πρώτη του ανάσα το παιδί την παίρνει στα χέρια της μαμής.

Ευλογημένη η προσφορά της. Θέλω να αναφέρω την Γιουστίνα Σιγκεμούντιν, μια αυτοδίδακτη μαμή που το 1960 έγραψε το σημαντικότερο βιβλίο μαιευτικής της εποχής της και το κυκλοφόρησε σε πολλές αλληπάλληλες εκδόσεις.

Επίσης, θέλω να αναφέρω πως στην γέννηση του Ιησού παρευρίσκοντο δύο μαμές, από τις οποίες η μια λεγόταν Σαλώμη.

Αφιερωμένο στις γυναίκες μάνες που με αγάπησαν και που τις αγάπησα και εγώ επίσης.

Τσεσμελάκη Μαίρη,
Α' Κ.Α.Π.Η.

Τραγουδώντας τους νεόνυμφους

Νύφη που αστράφτεις και βροντάς
και ψικαλάς και βρέχεις
όλες τις χάρες του Θεού
επάνω σου τις έχεις.

Γαμπρέ μου σε παρακαλώ
μια χάρη θα μου κάνεις
τον κρίνο που σου δώσαμε
να μην μας τον μαράνεις.

Σήμερα λάμπει ο ουρανός
σήμερα λάμπει η μέρα
παντρεύεται ο αετός
παίρνει την περιστέρα.

Σήμερα γάμος γίνεται
σ'ωραίο περιβόλι
σήμερα αποχωρίζεται
η μάνα απο την κόρη.

Νύφη μου το φουστάνι σου
αγγέλοι σου το ράψαν
και στην δεξιά σου την μεριά
το ταίρι σου εγράψαν.

Γαμπρέ την νύφη ν' αγαπάς
να μην τηνε μαλώνεις
σαν γλάστρα με βασιλικό
να τηνε καμαρώνεις.

Το Παραπονεμένο τραγούδι του κουμπάρου

Παντρεύουν την αγάπη μου
το κάνουν για νινάτι μου
και της δίνουν τον εχθρό μου
για το πείσμα το δικό μου.

Με καλούνε και στο γάμο
να χορέψω και να φάω
με καλούνε για κουμπάρο
στης αγάπης μου το γάμο.

Με τι πόδια να σταθώ
με τι ματάκια να τους δω
με τι χέρια να απλώσω
τα στέφανα για να σταυρώσω.

Αξασπούλου Άννα, Α' Κ.Α.Π.Η.

Η πολύτεκνη οικογένεια: Ευλογία Θεού

Μετά τις ευλογίες του γάμου το ζευγάρι ξεκινά τον κοινό του βίο και την προσπάθεια του να δημιουργήσει οικογένεια.

Στην εποχή μου, η προσπάθεια αυτή αφορούσε συνήθως την απόκτηση μιας πολύτεκνης οικογένειας.

Η πολύτεκνη οικογένεια είναι σπάνιο πράγμα στην εποχή που ζούμε. Κάποτε τα ζευγάρια κάνανε πολλά παιδιά αμέσως μετά τον γάμο.

Σήμερα δυσκολεύονται να κάνουν μεγάλη οικογένεια γιατί έχει αλλάξει ο τρόπος ζωής, άλλοι σκέφτονται το οικονομικό, άλλοι την δέσμευση και άλλοι την καριέρα, όμως η πολύτεκνη οικογένεια είναι ευλογία Θεού.

Από μια τέτοια οικογένεια προέρχομαι και γω, είμαι το τέταρτο παιδί κατά σειρά από τα οκτώ αδέρφια μου. Φτωχή οικογένεια αλλά αγαπημένη.

Δεν είχαμε τις προκλήσεις που έχουν τα σημερινά παιδιά, δεν ζηλεύαμε, δεν ζητούσαμε, δεν απαιτούσαμε. Νομίζαμε πως όλος ο κόσμος ζει όπως εμείς. Ήμασταν καλά, φτωχά αλλά καλά.

Όταν οι γονείς μας λείπανε σε δουλειές στα χωράφια, εμείς τα παιδιά που μέναμε πίσω

στο σπίτι έπρεπε να κάνουμε διάφορες δουλειές που μας είχαν πει.

Ένας θα πήγαινε να βοσκήσει την κατσίκια, άλλος να ποτίσει τον κήπο, άλλος να μαζεύει το σπίτι και τα μεγάλα παιδιά να προσέχουν τα μικρότερα, ανάλογα τις δυνατότητες μας προσφέραμε και μεις στην οικογένεια.

Θυμάμαι την πρώτη μέρα στο σχολείο πήγαινα κοντά στον αδερφό μου που ήταν ένα χρόνο μεγαλύτερος από μένα και κείνος μου έλεγε μην έρχεσαι κοντά μου, με τα κορίτσια πήγαινε και όταν βράδιαζε η μάνα μας φώναζε να μαζευτούμε από τις αλάνες και τα παιχνίδια σαν την κλώσσα που μαζεύει τα κλωσσόπουλα και εμείς σαν τις μέλισσες που μαζεύονται στην κυψέλη μαζευόμασταν στο σπίτι και άρχιζε ένα βουητό που η μάνα μας φώναζε σταματήστε, μου πήρατε το μυαλό, όμως όταν ερχόταν ο πατέρας από την αγορά σταμάταγε το βουητό και τότε όλοι μαζί γύρω από το τραπέζι τρώγαμε ότι είχαμε.

Αν κάποιου δεν του άρεσε το φαγητό, δεν είχε κάτι άλλο ιδιαίτερο πήγαινε νηστικός για ύπνο. Ο πατέρας που ήταν καλός αλλά αυστηρός προσπαθούσε να μας δώσει καλές αρχές για να βγούμε σωστοί άνθρωποι στην κοινωνία

νία όπως έλεγε.

Δεν θέλω ψέματα, δεν θέλω βλασφημίες, δεν θέλω τσακωμούς μας έλεγε. Δεν θυμάμαι ποτέ τον πατέρα μου και την μάνα μου να έχουν τσακωθεί μπροστά μας παρόλη την φτώχεια και τις δυσκολίες που είχαν σε δύο δωμάτια σπίτι κατάφεραν να μας μεγαλώσουν οκτώ παιδιά, χαρούμενα και αγαπημένα.

Για μένα αυτοί οι άνθρωποι ήταν ήρωες. Άκουγα τον πατέρα μου πολλές φορές να λέει στην μάνα μου μην χολιάζεις γυναίκα, έχει ο Θεός θα τα καταφέρουμε.

Δίπλα από το δικό μας σπίτι ήταν το σπίτι του θείου μου, του αδερφού του πατέρα μου που είχε ένα παιδί χαιδεμένο που τα είχε όλα, όμως τα βράδια που πήγαινε σπίτι του ένιωθε μόνο του και όλο έκλαιγε.

Η θεία μου με φώναζε να πάω να κοιμηθώ σπίτι τους για να του κάνω παρέα. Ακόμη και σήμερα το λέει η ξαδέρφη μου εσείς είστε τα αδέρφια που δεν έχω,

Αυτή είναι η ευλογία της πολύτεκνης οικογένειας, φτωχή αλλά αγαπημένη. Δεν είναι τα υλικά αγαθά που θα δώσεις σ' ένα παιδί, είναι η αγάπη, η στοργή, οι αρχές και η παιδεία για να γίνει σωστός και τίμιος άνθρωπος στην κοινωνία.

Έτσι μεγαλώσαμε και μεις και κάναμε τις δικές μας οικογένειες.

Παρασκευοπούλου Ελευθερία,
Α' Κ.Α.Π.Η.

Συνταγές της καρδιάς μας

Υλικά που θα χρειαστείτε:

15 αυγά, 15 κουταλιές του γλυκού ζάχαρη, 2-3 βανίλιες, λίγο αλάτι, 1 κουταλιά της σούπας μπέικιν πάουντερ, 1 κουταλιά της σούπας βιτάμ λιωμένο, 1 κιλό αλεύρι Αλλατίνη για όλες τις χρήσεις.

Εκτέλεση:

Χτυπάμε τα αυγά χωριστά και ρίχνουμε τη ζάχαρη στους κρόκους. Χτυπάμε το μείγμα των κρόκων πολύ καλά να λιώσει η ζάχαρη.

Ενώνουμε το μείγμα με τα ασπράδια και συνεχίζουμε το κτύπημα προσθέτοντας τις βανίλιες, το αλάτι και το μπέικιν. Συνεχίζουμε χωρίς μίξερ, ρίχνοντας λίγο-λίγο το αλεύρι και ζυμώνοντας μέχρι να γίνει ένα σφικτό ζυμάρι.

Στην συνέχεια μαλακώνουμε ελαφρώς το ζυμάρι μας, ρίχνοντας το βιτάμ και ζυμώνοντας. Αφήνουμε το ζυμάρι μας να ξεκουραστεί για 10'.

Κόβουμε μικρά κομμάτια και τα ανοίγουμε με τον πλάστη ή την μηχανή, ώσπου να γίνουν πολύ λεπτά φύλλα, διαστάσεων περίπου 25x15 εκατοστά.

Τηγανίζουμε σε άφθονο ηλιέλαιο, σε μέτρια προς δυνατή θερμοκρασία για να μην κάθονται οι δίπλες και να σηκώνονται ψηλά. Τηγανίζουμε για ένα λεπτό περίπου μέχρι να πάρουν ωραίο χρυσαφένιο χρώμα.

Καλαματιανές δίπλες

Οι δίπλες είναι γλυκό που φτιάχνουμε, στις τοπικές μας εορτές αλλά και στις χαρές του αρραβώνα, του γάμου και της βάπτισης. Επίσης, σε κάθε ευχάριστο και ιδιαίτερο χαρμόσυνο γεγονός, ώστε να "διπλώνουν" πάντα οι χαρές στο σπιτικό μας και στις ζωές μας, δηλαδή οι χαρές να διαδέχονται η μια την άλλη.

Προσέχουμε να βάζουμε λίγες δίπλες κάθε φορά στο τηγάνι για να μην κολλάνε μεταξύ τους και για να μπορούμε με την βοήθεια μιας πιρούνας να τυλίγουμε κάθε φύλλο όσο είναι ακόμα άψητο, έτσι ώστε να σχηματίζεται ένας κύλινδρος.

Αφαιρούμε τις δίπλες με μια τρυπητή κουτάλα και στραγγίζουμε από το λάδι βάζοντας τις σε απορροφητικό χαρτί ή σε σουρωτό.

Όταν κρυώσουν καλά τις βουτάμε λίγες-λίγες στο χλιαρό έως κρύο σιρόπι που έχουμε ετοιμάσει (αν το σιρόπι μας είναι ζεστό οι δίπλες θα μαλακώσουν και δεν θα είναι τραγανές).

Αφού μελωθούν τις βάζουμε σε πιατέλα και ρίχνουμε αμέσως από πάνω καρύδια φιλοκομμένα, κανέλα και λίγο ζάχαρη προαιρετικά.

Σιρόπι:

Σε μια κατσαρόλα βάζουμε μισό λίτρο νερό με δυο ποτήρια ζάχαρη. Όταν το σιρόπι είναι έτοιμο αποσύρουμε από την φωτιά και ρίχνουμε μέλι.

Καλή επιτυχία και πάντα γλυκαμένοι!
Θεοδώρα Σαραντάκη, Γ' Κ.Α.Π.Η.

Αγαπητά μας μέλη. Ο επόμενος στόχος μας θα είναι το 5ο τεύχος να διανεμηθεί
ως καλοκαιρινό δωράκι για τις διακοπές σας. Γι' αυτό θα περιμένουμε
άμεσα τα κείμενα σας. Ας είναι για αυτά, πηγή έμπνευσης
το Πάσχα, η Άνοιξη, το καλοκαίρι κ.α. Το εορτολόγιο, οι συνήθειες,
τα παλιά καφεενδάκια και μπακάλικά, τα πανηγύρια, οι κήποι και τα μπο-
στάνια. Τα μυστικά των καλοκαιρινών και ανοιξιότικων φυτών,
η καλοκαιρινή κουζίνα και ότι άλλο εσείς εμπνευστείτε.
Ξέρουμε ότι μπορείτε να μας εκπλήξετε και περιμένουμε.
Με όλη μας την αγάπη για μια ακόμα φορά σας ευχαριστούμε
θερμά. Επίσης ευχαριστούμε την Κοινωνική Λειτουργό
κ. Καραντώνη Αγγελική, για την βοήθεια
και την συνεργασία της.

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ:

• Λάμπρου Ελένη
Κοινωνική Λειτουργός

*Το Προσωπικό των ΚΑΠΗ
σας εύχεται
Καλό Πάσχα
και Καλή ανάσταση.*

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΔΗΜΟΥ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ Κ.Α.Π.Η. ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ

Διευθύνσεις και τηλέφωνα των Κ.Α.Π.Η. του Δήμου μας

Α' Κ.Α.Π.Η.: Ορφέως 20, Λαμπρινή • Τηλ.: 210 29.13.064, 210 22.21.910

Β' Κ.Α.Π.Η.: Πυθαγόρα 7, πλησίον Δημαρχείου • Τηλ.: 210 21.37.701, 210 21.35.053

Γ' Κ.Α.Π.Η.: Ελ. Βενιζέλου 41, Πλατεία Κύπρου • Τηλ.: 210 29.16.552, 210 21.38.063

Δ' Κ.Α.Π.Η.: Τσακάλωφ 33 και Ξάνθου • Τηλ.: 210 29.34.698, 210 29.34.009